

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A
REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, O.P.S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

Bakalářská práce

**SROVNÁNÍ RUSKÉHO A ČESKÉHO SYSTÉMU
BEZPEČNOSTI VE STÁTĚ**

Autor práce: Tomáš Zacios
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: PhDr. Jan Gregor, Ph.D.
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby bakalářská práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/ 1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janu Gregorovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení mé práce.

ABSTRAKT

ZACIOS, T. *Srovnání ruského a českého systému bezpečnosti ve státě*: bakalářská práce. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2012. 62 S.

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jan Gregor, Ph.D.

Klíčová slova: bezpečnost, bezpečnostní systém, bezpečnostní složky, ruská armáda, česká armáda, policie, vnitřní a vnější bezpečnost.

Práce pojednává o srovnání českého a ruského bezpečnostního systému, poskytuje náhled do jednotlivých složek systému a nabídne srovnání systému bezpečnosti obou států.

Hlavní náplní práce je bezpečnost od historie až po současnost, a to jak Ruska, tak České republiky. Popisuje pojem bezpečnost, bezpečnostní složky a všeobecný bezpečnostní systém obou států, a to jak vnitřní, tak vnější bezpečnosti. Práce se zaměřuje také na instituce, které se bezpečností jako takovou zabývají okrajově i hlouběji, jako je například policie nebo armáda. Hlavním cílem práce je tedy analyzovat bezpečnostní systém obou států a na závěr vyhodnotit jejich srovnání.

ABSTRACT

ZACIOS, T. *Comparison of Russian and Czech national system safety in state:* bachelor thesis. České Budějovice : College of European and Regional studies, o.p.s., 2012. 62 P.

Supervisor: PhDr. Jan Gregor, Ph.D.

Keywords: security, security system, security forces, Russian Army, Czech Army, police, internal and external security.

The work deals with the comparison of Czech and Russian security system it provides insight into the individual components of the system from which it offers you a comparison of security system of both countries.

The main work is safety from the past until the present time, both Russia and the Czech Republic it describes the concept of security, security forces and general security systems of both countries and both internal and external security. The work also focuses on the institutions that deal with such security peripherally and deeper such as police or army. The main objective is to consult the security of both countries, and finally to evaluate their comparison.

Obsah

Úvod	8
1. Politický vývoj Ruska od VŘSR	10
1.2 VŘSR (Velká říjnová socialistická revoluce) a vznik SSSR	10
1.3 Rusko v období 2. světové války.....	11
1.4 Období studené války do nástupu M. S. Gorbačova (1947–1985).....	12
1.5 SSSR za vlády M. S. Gorbačova (1985-1991).....	13
1.6 Rozpad SSSR a sovětského bloku	14
1.7 Války v Čečensku	16
1.8 Současné Rusko	18
2. Bezpečnostní systém v Rusku	20
2.1 Ruská armáda	20
2.2 Ruská policie	21
2.3 Zpravodajské služby Ruské federace.....	22
2.4 SVR, nástupce KGB	23
2.5 Domácí tajná služba FSB	24
3. Nové vojenské techniky Ruské federace	26
3.1 Ruská vojenská reforma.....	26
3.2 Raketová vojska strategického určení.....	26
3.3 Vojenské kosmické síly	27
3.4 Vojenské vzdušné síly	28
3.5 Pozemní síly	29
3.6 Vzdušná výsadková vojska	29
3.7 Vojenské námořnictvo	30
4. Vznik ČSR 1918 a vývoj bezpečnostního systému	31
4.1 Konec 1. světové války (1918) a založení samostatné Československé republiky	31
4.2 Zápas o Československo a 2. světová válka.....	33
4.3 Poválečná Československá republika	34
5. Bezpečnostní systém Československa a vojska Ministerstva vnitra v letech 1945-1989	36

5.1	Pohraniční stáž	36
5.2	Armáda.....	36
5.3	Sbor národní bezpečnosti (SNB)	38
5.4	Lidové milice.....	40
6.	Tzv. sametová revoluce a návrat k demokracii	42
7.	Hlavní komponenty bezpečnostního systému ČR.....	44
7.1	Ozbrojené složky České republiky	44
7.2	Ozbrojené síly obecně.....	44
7.3	Modernizace vojenské techniky	45
7.4	Pozemní síly	46
7.5	Vzdušné síly AČR	46
7.6	Policie ČR	47
7.7	Obecní policie.....	49
7.8	Integrovaný záchranný systém	49
7.9	Bezpečnostní informační služba (BIS)	54
8.	Srovnání ruského a českého bezpečnostního systému.....	55
Závěr	58
Seznam použité literatury.....		59

Úvod

Podle názvu bakalářské práce je hlavním cílem se zabývat bezpečnostním systémem České republiky a ruské bezpečnosti státu spolu s jeho hlavními komponenty. Účelem jakéhokoli bezpečnostního systému je především udržet pořádek a klid ve státě, předcházet nepřehledným situacím a popřípadě rychle a účelně řešit již vzniklé krizové stavy. Toto velice široké téma, které je navíc hodně proměnné, nemá v současnosti mnoho studijního materiálu, který se orientuje na dnešní situaci ruského bezpečnostního systému. Bakalářská práce obsahuje mnoho částí, které zde nemohou být plně rozebrány a objasněny.

V rámci mé práce jsou zahrnuty pojmy jako „bezpečnostní prostředí“, kde je popsáno, jaký je úkol států od počátku 20. století až do současnosti. Seznámil jsem se s historií bezpečnostního systému obou zmiňovaných států, jejich politickou situací a přístupem k lidským právům. Proto nemůže být opomenut po dlouhých letech totalitního režimu obou států návrat k demokracii a naše členství ve společenství NATO a dalších mezinárodních institucích. Cílem je také sledování pozic srovnávaných států, jejich bezpečnost, tendence a bezpečnostní prostředí na jejich území.

Dále jsou objasněny „strategie uplatnění bezpečnostních zájmů“ v zahraniční i obranné politice, politice v oblasti vnitřní bezpečnosti i v politické oblasti veřejné informovanosti. Ale i prvky bezpečnostního systému, které svou propojeností a úzkou spoluprací vytvářejí funkční vztahy pro rychlou reakci při nestandardních a kritických situacích BS, jejich funkčnost je velmi důležitá pro správné fungování obou uvedených států a pro ochranu obyvatel.

Základním cílem bakalářské práce je dopracovat se k informacím o bezpečnosti za minulého režimu a srovnat bezpečnostní systém jak v České republice, tak v Rusku a následně popsat bezpečnost v těchto státech v dnešní době. Na základě prověření určitých skutečností za minulého režimu a nynějšího je nutné rozpoznat kvalitu bezpečnosti v těchto státech, spokojenost občanů a jejich důvěru v bezpečnostní systém pro dodržování lidských práv.

První část bakalářské práce je zaměřena na historii, politický vývoj a bezpečnostní systém od VŘSR až po zánik SSSR.

Ve druhé kapitole práce se zabývám situací současného Ruska, jeho bezpečnostním systémem a politickou situací novodobé Evropy.

Třetí část práce je zaměřena na nové vojenské techniky Ruské federace. V této části popíši ruskou vojenskou reformu, modernizaci v ruské armádě a jednotlivé složky této armády.

Čtvrtou částí bakalářské práce je vznik Československé republiky a jejího bezpečnostního systému od roku 1918. Nahlédneme do období druhé světové války a poválečného stavu republiky.

Další částí je část 5., která se zabývá bezpečnostním systémem od roku 1945-1989. Do tohoto období jsem zahrnul vojska ministerstva vnitra a jednotky armády ČSSR. Dále zde popisuji Sbor veřejné bezpečnosti a Lidové milice až po tzv. sametovou revoluci a návrat k demokracii.

V šesté kapitole se zabývám komponenty bezpečnostního systému ČR, do kterého patří armáda, policie, integrovaný záchranný systém a Hasičský záchranný sbor.

Předposlední kapitolou je kapitola sedmá, ve které je náhled do budoucnosti ozbrojených sil České republiky.

Závěrečnou osmou kapitolu zaměřím na srovnání české a ruské bezpečnosti státu.

1. Politický vývoj Ruska od VŘSR

1.2 VŘSR (Velká říjnová socialistická revoluce) a vznik SSSR

Roku 1917 se v Rusku objevila všeobecná nespokojenost obyvatelstva s vládou carské dynastie. Únorovou revolucí (1917) byl svržen car Mikuláš II. a byla vyhlášena republika. To se odehrávalo za první světové války a prozatímní vláda pokračovala ve válce. Mezi dělníky a rolníky vzrůstala nespokojenost vůči válce, této situace využili bolševici v čele s Vladimírem Iljičem Leninem a 7. 11. 1917 se chopili moci (Velká říjnová socialistická revoluce, podle tehdy užívaného kalendáře se odehrála 25. 10.). Tím se v Rusku dostala k moci tzv. „dělnická třída.“

Ruská socialistická federativní sovětská republika (RSFSR) je zakládající součástí Svazu sovětských socialistických republik (SSSR) roku 1922.

K moci se v Rusku dostal Leninův nástupce Josif V. Stalin (u moci 1924–1953). Vytvořil diktátorský stát, zlikvidoval veškerou opozici ve straně a ve společnosti, statisíce lidí poslal do gulagů.

Jan Gregor a Miroslava Šafránková uvádí, že¹ „...Sovětský svaz dosáhl v roce 1922 v Rapallu uznání sebe sama některými evropskými zeměmi a vymanil se z mezinárodní izolace. Vstoupil do Společnosti národů a ve 30. letech začal hlásat politiku kolektivní bezpečnosti proti fašismu. Stalin se snažil o rychlou modernizaci země a hledal nutné zdroje. Ty se měly zčásti získat kolektivizací zemědělství, která byla dokončena roku 1931 a která vedla k naprostému ožebračení ruského venkova. V Komunistické straně i v ruské armádě došlo k rozsáhlým čistkám. Většina velitelů na všech úrovních byla odstraněna, mnozí i fyzicky likvidováni. Čistky se nevyhnuly ani kulturní a vědecké oblasti, ani nekomunistům a cizincům. Začaly vznikat Gulagy. V roce 1938 byl Sovětský svaz čistkami velmi oslabený a armáda ztratila bojeschopnost. Zahraniční politika SSSR se orientovala na spojenectví s evropskými mocnostmi, které mu však příliš nedůvěřovaly a se spojenectvím váhaly. Stalin uvažoval i o orientaci na Německo.“

¹ GREGOR, J., ŠAFRÁNKOVÁ, M. *Rusko členem EU? (historické, kulturní, geopolitické a socioekonomické aspekty)*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 138

1.3 Rusko v období 2. světové války

23. 8. 1939 byla podepsána mezi Německem a SSSR smlouva o neútočení. To pro Sovětský svaz v danou chvíli znamenalo vyhnout se riziku války s Německem. 1. 9. 1939 vydal Hitler rozkaz k napadení Polska. Tím začala 2. světová válka. V tomto období Sovětský svaz napadl Finsko a připojil ke svému území Litvu, Lotyšsko a Estonsko. Roku 1940 sovětský ministr zahraničí Molotov vznesl v Berlíně plán na rozdělení Evropy. Hitler si uvědomil, že SSSR může překazit jeho plány a dokončil připravované napadení Sovětského svazu. 22. 6. 1941 vstoupila německá vojska na území SSSR.

Tato situace přinutila USA, Velkou Británii a Sovětský svaz k boji proti Hitlerovi a německé armádě. K obratu ve válce došlo zejména bitvou u Moskvy 1941, kdy citují:² „... *Sovětské velení nepozbylo ani přes obrovské ztráty žádnou ze životně důležitých pozic a dokázalo německé branné moci připravit první porážku od září roku 1939,*“ a v bitvě u Stalingradu 1942, kde byla Hitlerova armáda rovněž poražena. V těchto a dalších bojích zemřelo za svou statečnost asi 20 milionů ruských vojáků. 8. 5. 1945 skončila kapitulací Německa válka v Evropě.

Rudá armáda osvobodila v závěru války jihovýchodní a střední Evropu. To napomohlo Sovětskému svazu získat důvěru k tomu, aby mohl spojit socialistické státy pod svým vlivem. Tím byla rozdělena Evropa na východní (socialistickou a totalitní) a západní (kapitalistickou a demokratickou). Tato skutečnost způsobila vznik tzv. studené války mezi SSSR a jeho spojenci v rámci Varšavské smlouvy a USA se spojenci sdruženými v NATO.

² PIEKALKIEWICZ, J. *Bitva o Moskvu*. 1. vydání. Praha: Naše vojsko, s.r.o., 2004, ISBN 80-206-0729-3. S. 276.

1.4 Období studené války do nástupu M. S. Gorbačova (1947–1985)

Tento termín se užívá k označení nevraživosti, která v letech 1947–1991 panovala mezi Spojenými státy a jejich spojenci sdruženými v NATO na jedné straně a Sovětským svazem (SSSR) a jeho spojenci v rámci Varšavské smlouvy na straně druhé. Protivníci byli také souhrnně označováni jako Západ a Východ. Součástí této studené války byly závody ve zbrojení.³

14. května 1955 byla ve Varšavě založena Varšavská smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci. Členy této organizace byly SSSR, ČSSR, Maďarsko, NDR, Polsko, Rumunsko, Bulharsko a Albánie.

Stala se pro Západ skutečnou hrozbou. Vojenské síly této aliance svou mohutností, moderní výzbrojí i bojovou připraveností prověřovanou na velkých, vojenských cvičeních spolu s doktrínou preferující útočnou činnost vzbuzovaly v západních demokraciích respekt i oprávněné obavy. V roce 1987 dosáhl růst a upevňování vojenského potenciálu států Varšavské smlouvy, včetně Československa, svého vrcholu. Svědčil o tom počet ozbrojených sil, množství vyrobených zbraní včetně jejich dovozu a vývozu, vysoká úroveň a intenzita výcviku.

Jan Gregor a Miroslava Šafránková uvádí, že⁴ „...*Spojené státy americké prováděly politiku zadržování socialismu, která vedla k podpoře každého režimu, který bojoval proti socialismu, i když neměl s demokracií nic společného. V roce 1963 došlo k roztržce mezi SSSR a Čínou. Hospodářské reformy, prováděné N. S. Chruščovem, nepřinesly očekávané výsledky. Sovětský svaz nadále hospodářsky zaostával za zeměmi Západu. Stagnace se ještě prohloubila po nástupu L. I. Brežněva do čela země v roce 1964. Soupeření s USA se projevovalo získáním vlivu obou zemí v rozvojovém světě a snahou těchto zemí o získání světovlády. V roce 1979 vstoupila sovětská vojska do Afghánistánu. To přerušilo proces politického uvolňování, probíhající v Evropě. SSSR se ocitl v mezinárodní izolaci, USA začaly podporovat afghánské mudžáhidy. I v SSSR se formovala opozice proti politice vlády.*“

³ *Studená válka (1947-1991)*. In. AbcRedakce.. *Abchistory*. [online]. 4. 3. 2009. [cit. 2012. 05-21]. Dostupné z WWW: <http://www.abchistory.cz/dejiny-studene-valky.htm>.

⁴ GREGOR, J., ŠAFRÁNKOVÁ, M. *Rusko členem EU? (historické, kulturní, geopolitické a socioekonomické aspekty)*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 138 s. ISBN 978-80-86708-93-5.

Úpadek hospodářství a neřešené problémy v sociální oblasti i mezinárodní izolaci se v SSSR pokusil řešit Michail Sergejevič Gorbačov, který se postavil do čela země roku 1985.

1.5 SSSR za vlády M. S. Gorbačova (1985-1991)

Michail S. Gorbačov, generální tajemník SSSR, měl reprezentovat novou generaci, která nezažila válku a nepodílela se na tzv. stalinismu. Jako realista byl schopen společenské reflexe. Sládek uvádí že:⁵ „ ... *Dobře si však uvědomoval, že se strnulým národním hospodářstvím se musí pohnout. „Jeho představu vystihuje výrok pronesený krátce před nástupem do nejvyšší stranické funkce v prosinci 1984: ' Pouze intenzivní, vysoce rozvinutá ekonomika může zaručit upevnění pozice naší země na mezinárodní scéně.*“ To znamená reformovat celou společnost. Gorbačov se spoléhal, na to, že hlavních cílů dosáhne v dohledné době.

Na dubnovém plénu ústředního výboru (1985) předložil strategickou koncepci, formulovanou jako urychlení sociálního a ekonomického vývoje. Jednalo se především o změny v rámci reformy. Změny, které realizoval, však měly charakter vichřice. Vyměňoval ministry, důstojníky armády, vyhlásil novou, již 12. pětiletku a prosazoval demokratizaci, nové myšlení a perestrojku (přestavbu).

K vystupňování akcí proti stagnaci mu napomohla tragická událost evropského rozsahu, jakou byla černobylská jaderná katastrofa. Ve světě vyvolala velký ohlas skutečnost, že skoncoval s pronásledováním disidentů. Další etapa vývoje začala počátkem roku 1987, kdy se reformní snahy rozšířily na všechny úseky života. Gorbačov začal zdůrazňovat důležitost *glasnosti* (nový pohled na nejmodernější dějiny Sovětského svazu a na období stalinismu). Došlo na reorganizaci a zjednodušení aparátu strany. Rozhodl se prosadit redukci armády, řídil se zásadou, že hladina bezpečnosti obou supervelmocí musí být na stejné úrovni. Razil tezi tzv. obranné obrany, jež znamenala, že vojenská politika musí spočívat výlučně v přípravě na obranu, nikoli na útok.

Toto pojetí bylo v sovětské politice převratné a bylo postupně realizováno. V prosinci 1987 došlo k podpisu smlouvy o likvidaci zbraní středního doletu, která z evropského kontinentu odstranila generaci moderních zbraní. Další rok se Sovětský

⁵ ŠVANKMAJER, M. a kol. *Dějiny Ruska : Dějiny státu*. Praha : NLN s.r.o., 1996. 558 s. ISBN 80-7106-216-2.

svaz zavázal početně snížit svá vojska o 500 000 mužů a ze zemí svého bloku stáhnout více než 40 % tankových divizí. Změnil se rovněž vztah SSSR ke třetímu světu. Je nutné zdůraznit, že podporoval ukončení války v Afghánistánu, odkud Sověti odešli v roce 1989.

Jan Gregor a Miroslava Šafránková uvádějí, že⁶ *“...Gorbačovovo nové myšlení tak vedlo k naprosté změně nejen na politické mapě Evropy, ale i ve světě. Skončila studená válka a na určitou dobu se zdálo, že skutečně dojde k nastolení větší důvěry a bezpečnosti ve světě. Přestavba hospodářství SSSR však nevedla k rychlému vstupu země mezi vyspělé ekonomiky světa, ale k hluboké ekonomické krizi a ta byla jedním z faktorů, který přivedl rozpad samotného Sovětského svazu.“*

1.6 Rozpad SSSR a sovětského bloku

Před koncem roku 1986 je viděn jistý posun v politice vůči východní Evropě, ale zatím pouze teoretický. Sovětský svaz se vzdával myšlenky ekonomického systému v rámci socialistického společenství. Roku 1989 se v Polsku, Maďarsku, NDR, Československu, Rumunsku i v Bulharsku hroubí komunistický režim a tím končí vliv Sovětského svazu ve střední a východní Evropě. Je rozpuštěna Varšavská smlouva a následují dohody o brzkém odchodu sovětských vojsk ze zemí, v nichž byla rozmístěna. Na konci osmdesátých let došlo k faktickému ukončení studené války. Tento 40 let trvající proces skončil přesně v prosinci 1989.

V SSSR roku 1990 vrcholí hospodářská krize a dochází k poklesu životní úrovně u většiny obyvatelstva, tím ztrácí SSSR svou autoritu. Je snaha o demokratickou platformu v komunistické straně, kterou prosazuje Boris Jelcin. V květnu 1990 je zvolen předsedou ruského parlamentu a zahajuje budování Ruské federace. Rusko získává svou nezávislost, kde jsou prioritní ruské zákony před sovětskými. Gorbačovovo postavení začíná rychle slábnout a projevuje svůj nesouhlas s rozpadem SSSR, tím ztrácí podporu politiků a ruské inteligence. O suverenitu se začínají hlásit další státy SSSR, jako Ukrajina a Bělorusko, podobné hlasy zaznívaly i v Moldávii, Gruzii a Arménii. 11. března 1990 vyhlásila svou samostatnost Litva a suverenitu požadovalo i Lotyšsko a Estonsko.

⁶ GREGOR, J., ŠAFRÁNKOVÁ, M. *Rusko členem EU? (historické, kulturní, geopolitické a socioekonomické aspekty)*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 138 s. ISBN 978-80-86708-93-5.

Roku 1991 ztrácel Gorbačov na všech stranách. Demokratům se nelíbilo, že chce dál pokračovat v socialistické cestě. Tato situace vyvrcholila v puč řízený tzv. Státním výborem pro výjimečný stav v SSSR. Puč však ztroskotal, lid a vojsko uposlechlo výzvy projevu Borise Jelcina a přidali se na jeho stranu. Roku 1991 byl Boris Jelcin zvolen prezidentem Ruska, Gorbačov odstoupil z funkce prezidenta SSSR. Byla zakázána komunistická strana SSSR, zrušena platnost ústavy této země a 31. prosince 1991 byla ukončena existence SSSR.

31. 3. 1992 byla v Moskvě podepsána Smlouva o federaci, kterou ale nepodepsaly Čečensko a Baškortostán. 8. 10. 1991 bylo založeno Společenství nezávislých států mezi Ruskem, Běloruskem a Ukrajinou. Hlavním důvodem byla snaha o nepřetržení hospodářských a politických kontaktů.

Z obavy z množství zbraní na území Ruské federace a z možnosti vzniku ozbrojeného konfliktu nebyla získána podpora zemí EHS a USA. Tuto důvěru naopak získaly pobaltské státy.

Jan Gregor a Miroslava Šafránková uvádějí, že⁷ „...v roce 1996 byl Boris Nikolajevič Jelcin podruhé zvolen prezidentem Ruské federace. S obdobím jeho vlády bylo spojeno prohlubování ekonomických problémů země v důsledku nezvládnutí privatizace a ohromný sociální propad. 26. 3. 2000 se jeho nástupcem stal Vladimir Vladimirovič Putin, za jehož vlády se zemi podařilo vymanit se z dluhů a nastartovat ekonomický rozvoj. V roce 2008 pak v prezidentských volbách zvítězil Dmitrij Anatoljevič Medvěděv.“

⁷ GREGOR, J., ŠAFRÁNKOVÁ, M. *Rusko členem EU? (historické, kulturní, geopolitické a socioekonomické aspekty)*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 138 s. ISBN 978-80-86708-93-5.

1.7 Války v Čečensku

Situace v Čečensku byla pod vlivem prezidenta D. Dudajeva, který odmítal jakýkoliv kompromis. Proti jeho diktátorské vládě se postavily opoziční proudy. Roku 1994 vypukla v Čečensku občanská válka, ale ani vojenskými prostředky se nepodařilo Dudajeva svrhnout. 11. prosince 1994 zahájila ofenzívu proti Dudajevovým vojenským silám ruská armáda. Nastal nelítostný boj o každou ulici. Z Grozného uprchlo na 300 000 obyvatel, velitelství ruských vojsk chtělo mít Groznyj a obyvatelstvo Čečenska pod úplnou kontrolou. Začalo dobývání dalších měst a osad s nasazením letectva a dělostřelectva. Tato válka byla velmi tragická, protože proti partyzánskému boji v hornaté krajině měla armáda přetěžký úkol, který řešila bezohledným nasazením těžkých zbraní, na něž doplácelo především civilní obyvatelstvo. Při raketovém útoku v srpnu 1996 byl zabit D. Dudajev. Jeho funkce se ujal Z. Jandarbijev. Čečencům se podařilo v srpnu 1996 znovu dobýt Groznyj. Téhož roku se podařilo podepsat příměří, které ukončilo první rusko-čečenskou válku.

Z. Sládek uvádí, že⁸ „...Útok proti Čečensku je obestřen mnoha zatím těžko zodpověditelnými otázkami. Režim prezidenta Dudajeva byl totiž před ruskou brutální agresí ve velké krizi a dokonce se počítalo s tím, že nevydrží ani půl roku. Jeho příklon k islámskému fundamentalismu odrazil kdekoho. Ruská vláda a prezident B. Jelcin však nevyužili možnosti řešit situaci politickými metodami.“

V roce 1999 Ruská armáda opět vtrhla do Čečenska a dobila jeho podstatnou část. Podnětem pro zahájení této války byla pro Moskvu a tentokrát pro prezidenta V. Putina snaha Š. Basajeva o vyhlášení muslimského státu. V letech 2000 a 2001 probíhaly velmi těžké a krvavé boje. Putin chtěl provést opět bleskovou válku jako jeho předchůdce, ale dopadl téměř stejně. Armáda zabředla do těžkých bojů a Čečenci opět přistoupili k partyzánské válce, jež byla pro Rusy velmi nepříjemná. V září 2001 Putin naznačil, že by mohly být zahájeny mírové rozhovory. Jednání byla neúspěšná, protože ruská strana trvala na složení zbraní čečenských ozbrojených povstalců, což pro ně bylo nepřijatelné.

Záříjové útoky na USA Putin využil k tomu, aby Bushovi dal najevo svou podporu pro protiteroristické tažení. Objevily se informace, které poukazovaly

⁸ ŠVANKMAJER, M. a kol. *Dějiny Ruska : Dějiny státu*. Praha : NLN s.r.o., 1996. 558 s. ISBN 80-7106-216-2.

na propojení Čečenců a Usámy bin Ládina. Tyto informace ovšem dodnes nejsou podloženy.

Roku 2002 se situace v Čečensku zhoršuje, Ruská armáda provádí tzv. čistky, při nichž uzavírá určité oblasti a snaží se je vyčistit od teroristů. Do uzavřených oblastí neměli přístup ani novináři, ani pracovníci humanitárních organizací. Při těchto akcích umírají desítky civilistů. Moskva do Čečny neposílala skutečné profesionály, ale vojáky základní služby bez jakýchkoliv zkušeností.

Velkým problémem čečenského konfliktu byly statisíce uprchlíků, kteří pobývali nejvíce v sousedním Ingušsku. V této souvislosti byl za tuto situaci kritizován Kreml, že tyto uprchlíky odváží zpět do Čečny, do jejich zničených domovů. Rusko argumentovalo tím, že uprchlíkům je poskytováno náhradní ubytování. Protestoval i Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, jenž poukazoval na to, že během stěhování nebyli jeho pracovníci do tábora vpuštěni.

Světový čečenský kongres

Ruskou diplomatickou kritiku za podporu čečenských povstalců pocítilo Dánsko, které roku 2002 hostilo Světový čečenský kongres. Na tomto kongresu zrušil svou plánovanou návštěvu prezident Putin, který Kodaň obvinil z financování terorismu. Plánovaný summit EU-Rusko, jenž se tam měl konat, byl přeložen do Bruselu.

Roku 2003 byla v Čečensku přijata nová ústava, která mu zaručuje více autonomie. Prezidentem byl zvolen Achmat Kadyrov. Ten byl zabit roku 2004 při bombovém útoku. Po jeho smrti byl jeho syn Ramzan Kadyrov jmenován vicepremiérem a vedl práci vlády. Boje dál přetrvávaly a partyzánské jednotky začaly provádět atentáty na ruské civilisty. Nejznámější je uvěznění 700 rukojmí v moskevském divadle na Dubrovce v říjnu 2002, kdy při osvobození rukojmí zahynulo přibližně 150 osob. Další tragédií bylo roku 2004 vyhození 2 ruských civilních letadel do povětří sebevražednými útočnicemi. Teroristické útoky čečenských rebelů se pod vedením Šamila Basajeva stupňovaly. V srpnu bylo při explozi zabito v moskevském metru 10 lidí. Nejtragičtější útok se odehrál 1. září 2004 při zahájení nového školního roku, kdy teroristé obsadili školu v Beslanu. Po dvou dnech bezvýsledného jednání došlo k zahájení operace na záchranu rukojmí. Po špatně

zorganizované operaci, jak uvádí internetový portál ceskenoviny.cz⁹ „...3. září 2004 smrtí přes 330 lidí (včetně 186 dětí) skončilo po útoku ruských jednotek tří denní obléhání školy v severoosetském Beslanu, kde asi 30 teroristů zadržovalo 1200 rukojmí. Po zásahu Putin oznámil sérii opatření v boji proti terorismu, která výrazně posilovala kontrolu Kremlu nad zemí.“ K tomuto útoku se přihlásil vůdce teroristů Šamil Basajev, který byl iniciátorem většiny teroristických útoků v Rusku. Roku 2006 zahynul v Ingušsku při explozi automobilu.

Tato tragická válka se v Čečensku dotýkala přecházejících žen s dětmi, starých lidí a ostatních civilistů, kteří zůstávali kousek za frontou ve zničených domech a snažili se přežít. Novinářka Petra Procházková uvádí, že¹⁰ „...tisíce vypálených a vyrabovaných domů, rozstřílené vesnice, zničené továrny i další budovy, mrtví lidé, zplundrovaná příroda... Kudy přejde fronta, tam po ní zůstává spálená země. A v ní tu a tam lidé, kteří i ve svých polozičených domech přežili a před novým nebezpečím už nemají sílu ani vůli utíkat.“

16. dubna 2009 byla ukončena protiteroristická kampaň na území Čečenska. Došlo ke stažení ruských vojenských jednotek z území a bezpečnostní otázky má řešit republikové vedení v čele s čečenským prezidentem Ramzanem Kadyrovem.

1.8 Současné Rusko

Základy současného režimu v Rusku položil v postsovětské éře Boris Jelcin. Podle ústavy z roku 1993 byla výkonná moc prezidenta velmi silná s oprávněním vydávat dekrety. V praxi a chaosu 90. let zůstala moc moskevského centra malá, omezená mimo jiné některými ekonomicky silnými regiony a vlivnými oligarchy, kteří zbohatli v důsledku divoké privatizace rozkrádáním státního majetku. Akceschopnost a efektivita Ruska oproti éře Sovětského svazu prudce klesla. Růst vnitřní nespokojenosti, nepřízně ruské společnosti a prohlubující se sociální a ekonomické nejistoty občanů i celých skupin vede v druhém Jelcinově volebním období k touze

⁹ ČTK. Putinovské Rusko: válka v Čečensku a silící role Kremlu. In ČTK.. *České noviny*. [online]. 4.5.2012. [cit.2012-06-04]. Dostupné z WWW: http://www.ceskenoviny.cz/svet/rusko_byvaly_ssr/zpravy/putinovske-rusko-valka-v-cecensku-a-silici-role-kremlu/790294.

¹⁰ PROCHÁZKOVÁ, P. *Novinářka na divokém východě*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 183 s. ISBN 80-7178-261-0.

po stabilitě, řádu a pořádku. Vzpomínka na sovětské jistoty materiální, jakkoliv omezené, nicméně trvalé a vymahatelné, ovládá stále větší počet ruských voličů. Ti opět podléhají, již poněkolkáté, naději, že pevná ruka nastolující pořádek a vypořádávající se s nesnesitelným růstem bohatství některých na jedné straně a trvalou bídou většiny na straně druhé, s nepředstavitelnou organizovanou kriminalitou, se ztrátou kdysi tak jednoznačně definovaného smyslu státu je to právě, co Rusku a ruské společnosti schází.

Změna byla zaznamenána nástupem Vladimíra Putina do prezidentského úřadu v roce 2000. Putin centralizoval moc, omezil autonomii regionů a dokázal se drsně vypořádat s oligarchy. Někteří se prezidentovi podřídili, jiní volili emigraci.

Hlavní rozdíl za vlády Putina oproti éře Jelcinově není ani tak v charakteru režimu, ale ve významném posílení kapacity státních institucí, které se promítlo do schopnosti ruské výkonné moci kontrolovat nejrůznější sféry. Postupem času se ukazuje, že ruské reformy zaostávají za očekáváním ruské veřejnosti i vyspělého světa. Nejslabší složkou ruského potenciálu je složka ekonomická. Lépe je na tom z hlediska personálního, disponuje vysoce profesionálním diplomatickým aparátem, kvalitními pracovníky vědeckých a výzkumných pracovišť i zvláštních služeb. Silnou složkou je faktor vojenský, který vlastní tisíce strategicko-nukleárních a jaderných hlavic, prostředků jejich dopravy na cíl a znalost technologií k výrobě. To dává Rusku privilegované postavení v systému mezinárodních vztahů, jelikož z něj činí stát, který je schopen přinést masivní úder na území Spojených států. Vlastnictví ohromného arzenálu zbraní hromadného ničení představuje však jen malý přínos pro budoucnost Ruska.

Postavení Ruska v zahraniční politice se podstatně změnilo po 11. září 2001, kdy se Rusko poprvé po skončení 2. světové války dostává do pozice spojence Západu. To mění řadu ustálených schémat mezinárodní politiky a bezpečnostních vztahů. Velmi silně se uvažuje o případném členství Ruska v NATO.

2. Bezpečnostní systém v Rusku

2.1 Ruská armáda

Prezident Medvěděv roku 2011 oznámil modernizaci ruské armády. Modernizace spočívá v méně početné, ale akceschopnější armádě.

Server denik.cz k tomu uvádí:¹¹ „...*Jako hlavní důvody uvedl rozšiřování Severoatlantické aliance (NATO) blíž k ruským hranicím, mezinárodní terorismus a regionální konflikty. Podle Medvěděva Rusko jen reaguje na současnou vojenskou situaci ve světě. Prvořadým úkolem je zvýšit bojeschopnost našich jednotek, zejména našich strategických nukleárních sil, ' prohlásil. "*

I když se Rusko potýká s finančními problémy, přesto Kreml oznámil největší reformu ozbrojených sil od konce 2. světové války. Do konce roku 2012 budou snižovány stavy vojáků z 1,13 milionu na milion a důstojníků o více než polovinu.

Nedostatky moderní armády se projeví v pětidenní válce mezi Ruskem a Gruzii (2008), kdy došlo ke konfliktu na gruzínském území ve snaze o osamostatnění Abcházie a jižní Osetie. Ruská armáda zasáhla pod záminkou obrany těchto rebelujících národů. Tehdy se projevila zaostalost techniky v moderních komunikačních systémech, bezpilotních výzvědných letadlech a munice s přesným cílem doletu.

Pro zdokonalení národní obrany je důležité předcházet globálním a regionálním válkám i konfliktům, ale zároveň systémově realizovat politická, vojenská, diplomatická a hospodářská opatření, která předchází hrozbám ze strany jiných států. Národní obrana Ruské federace chce vycházet z principů nevojenského reagování, mezinárodní vojenské spolupráce a kvalitních diplomatických cest k nastolování míru. Pro zdokonalování vojenské bezpečnosti je důležité dostatečné finanční a materiální zázemí. Zdokonalování ozbrojených sil Ruské federace vede k zajištění bezpečnosti, suverenity a teritoriální integrity státu. Velice důležité je prohlubování mezinárodních smluv v oblasti snižování zbrojení. Přesnost informací a technologických prostředků pro budování protiraketové obrany a militarizace blízkého vesmíru přináší důvěru států proti hrozbě závodů ve zbrojení, šíření jaderných, chemických a biologických

¹¹ ROVENSKÝ, J. Medvěděv oznámil modernizaci ruské armády. In VLTAVA-LABE-PRESS. *Deník*. [online]. 17.3.2009. [cit. 2012-06-05]. Dostupné z WWW: http://www.denik.cz/ze_sveta/rusko_medvedev_armada20090317.html.

technologií, výroby zbraní hromadného ničení nebo jejich komponentů a prostředků nasazení. Systémové rozpracování zásadních programových dokumentů Ruské federace v sektoru ekonomiky v době míru i války je potřebné ke zdokonalení sil a občanské obrany země. Hlavním úkolem při upevňování národní obrany je přechod ke kvalitativně novému obrazu ozbrojených sil Ruské federace se zachováním potenciálu strategických jaderných sil, zdokonalování organizačně-státní struktury, systému územních základů vojsk a sil, navyšování počtu útvarů trvalé pohotovosti a zdokonalování operační i bojové přípravy a organizace vzájemné spolupráce různých druhů vojsk a sil. Z tohoto důvodu se upřesňuje systém ozbrojených sil Ruské federace. Vojsko, vojenské formace a orgány i personální příprava se podrobují infrastruktuře. Modernizace výzbroje, vojenské techniky, prostředků zpravodajství a radioelektronického boje je podporována státními zakázkami. Perspektivou je dokončení jednotného systému zavádění zbrojních zakázek armády Ruské federace a podpora spolupráce s ostatními státy v oblasti vojenské bezpečnosti. To vše souvisí s všestranným rozvojem a zabezpečením obranného systému Ruské federace.¹²

2.2 Ruská policie

V dnešním Rusku přetrvával pro policii název Milice, který vznikl po revoluci roku 1917. Název Milice budil v ruských občanech spíše obavy a korupční aféry, než pocit bezpečnosti. Tato pověst platí i pro dopravní policii. Narůstající počet trestných činů spáchaných policisty a kriminalita uvnitř bezpečnostních složek podle policejních představitelů velmi stoupla. Prezident Medvěděv se od března 2011 snažil zavést nové policejní reformy a vrátit policii svou funkci, která by zaručovala občanům větší bezpečnost a ochranu. Bývalá Milice nese nový název Policie. Alexandr Šaravin, ředitel institutu pro politickou a vojenskou analýzu podle serveru lidovky.cz uvádí:¹³ „...*Nový zákon pouze popisuje ideální model, ke kterému bychom se měli přiblížit. Mělo by se jednat o vznik nové policie, což je neuvěřitelně složitý úkol. Byl by splnitelný*

¹² Zrojový text na stránkách Bezpečnostní rady Ruské federace. Strategie národní bezpečnosti Ruské federace do roku 2020. In Občanské sdružení britské listy. *Blisty*. [online]. 15. 5. 2009. [cit. 2012-06-22]. Dostupné z WWW: <http://blisty.cz/art/46859.html>.

¹³ LARYŠ, M. Ruská milice se mění v policii, pouhá změna názvu však nepomůže. In Lidové noviny. *Lidovky*. [online]. 8. 3. 2011. [cit. 2012-06-24]. Dostupné z WWW: http://www.lidovky.cz/ruska-milice-se-meni-v-policii-pouha-zmena-nazvu-vsak-nepomuze-pbl-/ln_zahranici.asp?c=A110308_203642_ln_zahranici_ter.

za předpokladu, že kromě tohoto zákona bude existovat promyšlený plán reformou bezpečnostních složek a také soudního systému.“

V řadách policie dojde k propouštění asi o pětinu a k zlepšení profesionality. Tím by se mělo předcházet kriminalitě uvnitř bezpečnostních složek, která se v loňském roce zvýšila o 11 %. Jde nejvíce o případy korupce a zneužívání pravomoci. Policisté podle nového zákona musí znát práva zadrženého, nesmějí používat obušky na nenásilných demonstracích. Pro ruský stát a občany je důležité, aby se tyto reformy staly reálnými a tím policie získala větší důvěru.

Poslanci ruského parlamentu byl rovněž schválen nový zákon na rozšíření pravomoci ruské kontrarozvědky FSB, která je nástupkyní sovětské KGB. Zákon agentům FSB umožní pokutovat nebo zatýkat osoby, které by jim mohly bránit ve výkonu činnosti. Dále ruské kontrarozvědce dovoluje vydávat varování před jednotlivci, kteří jsou podezřelí z možného spáchání trestného činu.

2.3 Zpravodajské služby Ruské federace

Tajné služby mají v Rusku dlouhou historii. Již za vlády Ivana Hrozného (1565) jsou známé jezdecké jednotky, které nahlašoval zrádce a protivníky, kteří byli krutě trestáni.

Nejznámější tajnou službou minulého století v Rusku je KGB (Komitet gosudarstvennoj bezopasnosti, Výbor pro státní bezpečnost). Byla založena za vlády Chruščova roku 1954. KGB projevovala nedůvěru ke všem politickým informacím získaným ze Západu, prováděla průmyslovou špionáž, aby zmenšila technologický a vědecký náskok Západu. To se projevovalo hlavně v 60. letech v letecké a raketové technice, reaktivních motorech, atomovém výzkumu, počítačích, tranzistorech, radiové technice, chemii a metalurgii. I přes veškerou špionáž se Sovětskému svazu nikdy nepodařilo západní země předstihnout. Dále KGB aktivně pracovala v desinformačních kampaních. Zahraniční tajná služba KGB podléhala přímo hlavě státu a snažila se ovlivňovat chod dějin. Sehrála důležitou roli při potlačení maďarského povstání (1956), rozbití Pražského jara (1968), invazi do Afghánistánu (1979), aktivně sledovala odborové hnutí Solidarita v Polsku (1981). Méně známé jsou její skryté akce v USA, které měly za úkol podporovat rasovou nenávist.

KGB je známá svou taktikou vůči „přátelům“, která je dnes používána všemi tajnými službami. Jedná se o elektronické rozvědky (SIGINT). Cituji:¹⁴ „... „*divěrně*“ jim ukázali zfalšované americké dokumenty, aby tyto politiky upozornili na operace CIA nebo jiných západních tajných služeb, namířené proti nim. Vzhledem k tomu, že tyto falzifikáty nebyly nikdy uveřejněny, nevystavovali se v KGB nebezpečí, že někdo bude zpochybňovat jejich pravost.“ Příkladem v této kategorii, jsou falšované dopisy, např. William Casey, hovoří o plánu svržení ministerského předsedy Radžíva Gándhího (1987), dalším příkladem je zhotovený dokument (1988) s instrukcemi prezidenta Regana na destabilizaci Panamy.

KGB podporovala i muslimské útoky: v roce 1981 byl zavražděn egyptský prezident Sadata. V tomto spojení plánovalo KGB jeho svržení již od roku 1971. Dodnes se spekuluje na zapojení KGB v atentátu na papeže Jana Pavla II. Jsou známa fakta, kdy bulharská tajná služba, která byla považována za nejvěrnějšího spojence KGB, vystavila doklady na auto, v němž měl uprchnout atentátník Ali Agca.

Na moskevské Univerzitě Patrice Lumumby, pracovalo mnoho pracovníků z řad KGB, kteří vyškolili pozdější teroristy.

2.4 SVR, nástupce KGB

Roku 1991 došlo k pokusu o puč proti prezidentu Gorbačovovi, kterého se účastnil tehdejší předseda KGB generál Vladimir Krjučkov. V reakci na to byla KGB zrušena. Její úkoly převzala nová zahraniční služba SVR (Služba vněšněj rozvědky, asi 15 000 pracovníků). Nejvyšší vedení SVR i ostatních zpravodajských činností spadá do rukou ruského prezidenta. To je určeno i novým zákonem z roku 1992, kdy SVR kontroluje strategii špionáže a práci jednotlivých služeb. V zákoně je dále uvedeno, že cílem shromažďování informací je „podporovat hospodářský a technický pokrok země“. Tato služba se však řídila podobnými metodami jako KGB, je jí přisuzováno mnoho útoků a atentátů. Známý je útok z roku 2004, kdy v Dauhá, hlavním městě Kataru, explodovala bomba, která vzala život třem lidem. Atentátníci byli úkolováni Moskvou. Další nezapomenutelnou událostí je útok na moskevské metro (2004), kdy

¹⁴ ULFKOTTE, U. *Válka v temnotách: Skutečná moc tajných služeb*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, k. s., 2007. ISBN 978-80-249-0959-2. S. 256.

z něho prezident Putin obvinil čečenské teroristy a prohlásil:¹⁵ „...*Rusko s teroristy nevyjednává, nýbrž je eliminuje.*“

Prezident Putin byl sám dlouhá léta pracovníkem ruské tajné služby. Ve své funkci prezidenta se rád obklopuje spolupracovníky z ruských zpravodajských služeb.

2.5 Domácí tajná služba FSB

V době, kdy byla zrušena KGB, vzniká v Moskvě roku 1993 FSB (Federální bezpečnostní služba). Tato služba se zabývá hlavně úkoly vyplývajícími z ochrany ústavy. To znamená např. kontrašpionáž ve vojenské i civilní sféře, boj proti terorismu a výzvědná činnost v prostředí organizované kriminality. FSB zaměstnává asi 100 000 pracovníků. Sleduje cizí státní příslušníky a po zahraničních pobytech vyzvídá u vlastních státních příslušníků. Členové této tajné služby jsou školeni na elitních akademiích. Sídlem FSB je Lubjanka v Moskvě, bývalá centrála KGB.

FSB má velké pravomoci: disponuje vlastním vězením, může vykonávat domovní prohlídku i bez soudního rozhodnutí, provádět i zahraniční špionáž z důvodu boje proti průmyslové špionáži v případech organizovaného zločinu přesahujícího hranice země, podléhají jí pohraniční jednotky.

Zvláštní jednotka FSB¹⁶ „... „*Skupina A*“ (*Alfa*), *protiteroristická jednotka FSB měla podíl také na krvavém průběhu „osvobození“ asi 800 rukojmí v jednom moskevském muzikálovém divadle koncem října 2002; zahynulo při tom 129 rukojmí a 49 teroristů. Tato jednotka čítá asi 700 osob, 400 z nich je dislokováno v širším okolí Moskvy. Byla založena již za dob KGB v červenci 1974 na pokyn Jurije Andropova; tvořila předvoj i při přepadení Afghánistánu 27. prosince 1979. Tamější mudžáhidé říkali jejím příslušníkům „rudí ďáblové“.*“

FSB je od roku 1998 umožněno sledovat provoz na internetu v Rusku a o Rusku. Od roku 2002 přijímá i anonymní upozornění občanů. Telekomunikační rozvědka pro vkládání informací se nazývá FAPSI (Fěděraľnoje agentstvo praviteľ'stvennoj svjazi i informacii). Tato agentura podléhá ruskému prezidentovi. Do roku 2001 odposlouchávala na Kubě stanici SIGINT. Byla to největší základna odposlechu Moskvy mimo hranice. FAPSI úzce spolupracovala s vojenskou tajnou

¹⁵ ULFKOTTE, U. *Válka v temnotách: Skutečná moc tajných služeb*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, k. s., 2007. ISBN 978-80-249-0959-2. S. 311.

¹⁶ ULFKOTTE, U. *Válka v temnotách: Skutečná moc tajných služeb*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, k. s., 2007. ISBN 978-80-249-0959-2. S. 318.

službou. Její odposlechy se zaměřovaly na politickou a ekonomickou situaci po celém světě. Prezident Putin dal roku 2003 rozdělit tuto službu mezi ministerstvo obrany a domácí tajnou službu FSB. Tím je FAPSI považována za rozpuštěnou. Slouží jen jako institut pro průzkum veřejného mínění.

3. Nové vojenské techniky Ruské federace

3.1 Ruská vojenská reforma

Vojenská reforma Ruské federace se vyvíjí od konce 90. let, výrazně ji však můžeme pozorovat začátkem 21. století při nástupu prezidenta Vladimira Putina. Jeho cílem je vrátit Rusko na pozici supervelmoci s globálním vlivem. Za jeho vedení se Rusku vrací sebevědomí a je stabilizováno. Diplomatická ofenzíva ve střední a východní Asii a Latinské Americe svědčí o možnosti konkurence globální dominanci USA. Důležité je, aby modernizované ruské bezpečnostní složky byly schopné plnit své úkoly. Ruská reforma má čtyři základní body k úspěšné modernizaci, jimiž jsou osoby, organizace, technika a doktrína. Podle časopisu *Obrana a strategie*¹⁷ „...se ruské ozbrojené síly organizačně dělí na šest složek. Terminologicky přesně jde o tři hlavní součásti (pozemní, letecké a námořní síly) a tři druhy vojsk (strategická raketová, kosmická a vzdušná výsadková vojska).“ Ziskáváním nové techniky projde všech šest částí.

3.2 Raketová vojska strategického určení

Nebezpečnou kapacitou Ruské federace jsou vojska strategického určení. Ty zahrnují ruské balistické střely umístěné v podzemních silech a na mobilních odpalovacích zařízeních. Jedna čtvrtina rozpočtu je určena na pořízení nové techniky pro strategické střely. Posílení RVSN (Raketyje vojska strategičeskogo naznačenija) je součástí nepřímého útoku na USA vzhledem k plánu na umístění prvků protiraketové obrany v Evropě. Dále souvisí se zachováním strategické stability a velký vliv mají vojenskoprůmyslové komplexy, jimž jde o zdroj zisku.

RVSN ve výzbroji disponují nejstaršími střelami tzv. zbraněmi „prvního úderu“, např. R-36MUTTCh a R-36M2 v podzemních silech. Dále UR-100N tzv. „zbraň pro odvetu“, tj. pro ničení protivníkových měst. Střely RS-12M na samohybných rampách jsou určeny k ničení nepřátelských sil, ale jejich technologie

¹⁷ VISINGR, L. Zařazování nové vojenské techniky do ozbrojených sil Ruské federace In Univerzita obrany. *Defence and strategy*. [online]. 12 .1. 2008, [cit. 2012-07-01]. Dostupné z WWW: www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2007/clanky/zarazovani-nove-vojenske-techniky-do-ozbrojenych-sil-ruske-federace.html.

je již zastaralá. Nejnovější balistickou střelou Ruska je systém RS-12M1/2 Topol-M. Její schopnost překonávat jakýkoliv vyvíjený systém protiraketové obrany je nejlepší v Rusku a pravděpodobně i na celém světě. Vzhledem k světovému odzbrojování Rusko vyřazuje starší typy střel, vyvinutých pro tzv. studenou válku, a nahrazuje je modernějším a flexibilnějším typem Topol-M. Podle testů RF-24 je známo, že vývoj ruských balistických střel pokračuje a RVSN v případě potřeby mohou získat nosiče většího počtu hlavic.

3.3 vojenské kosmické síly

VKS (Vojenno-kosmičeskije sily) jsou určeny pro včasné zajištění startu nepřátelských balistických střel. Jedná se o tzv. „strategický štít“ VKS, strategickou obranu a vojenské kosmické operace. Do jejich systémů patří kategorie prostředků, a to systémy včasné výstrahy, systémy pro pozorování vesmíru a protiraketová obrana. Patří tam dva satelity a devět pozemních radiolokátorů. Tyto systémy slouží pro pozorování vesmíru a ke sledování objektu na oběžných drahách. Modernizovaná protiraketová obrana A-135 byla rozmístěna v okolí Moskvy, ale přesto je nutné ji stále obnovovat.

Citují:¹⁸ „...Proto se stále častěji hovoří o tom, že Rusko připravuje nový komplex obrany proti strategickým zbraním. Prezident Putin uvedl, že Rusko už vyvíjí nové prvky protiraketové obrany, které mají být funkční do roku 2015, ale v této fázi zřejmě půjde „jen“ o komplety protivzdušné obrany S-400 Triumf spadající pod vzdušné síly, nikoli o zcela nový strategický obranný systém pro kosmická vojska.“

Přesto není vyloučeno, že se bude vyvíjet komplet protivzdušné obrany S-500 a nebo zbraně na nových fyzikálních principech (laserové nebo plazmové).

¹⁸ VISINGR, L. Zařazování nové vojenské techniky do ozbrojených sil Ruské federace In Univerzita obrany. *Defence and strategy*. [online]. 12. 1. 2008, [cit. 2012-07-01]. Dostupné z WWW: www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2007/clanky/zarazovani-nove-vojenske-techniky-do-ozbrojenych-sil-ruske-federace.html.

3.4 vojenské vzdušné síly

Velká pozornost a největší podíl rozpočtu je určen na modernizaci vojenských vzdušných sil (VVS, Vojenno-vozdusnyje sily). Ruské letectvo se zaměřuje na menší operace např. jednorázové útoky proti povstalcům, mise v oblasti Kavkazu a střední Asie a dále se VVS podílely na konfliktu v Čečensku, kde se projeví nedostatky a zastaralost částí zbraňových systémů. Tyto poznatky a zkušenosti opět donutily Rusko k modernizaci a obnovení VVS. Cituji z článku:¹⁹ „... *Prioritu ve vyzbrojování mají tedy modernizační programy pro bojové letouny, zejména stíhací Su-27 a MiG-29, přepadové stíhače MiG-31, bitevníky Su-25 a taktické bombardéry Su-24.*“ Koncem roku 2003 byly odebrány první upravené stroje a ve velkém tempu se rozvíjí další modernizační program. Na první místo v pořizování nové techniky se řadí stíhací bombardér Su-34. Tento stroj se řadí k bezkonkurenčně nejvyvinutějším bombardérům. Dále se pracuje na vývoji nového stíhacího letounu 5. generace, který má konkurovat americkému typu F-22 Raptor a F-35 Lightning II.

Dalšími velkými změnami prochází bombardovací letectvo středního a dalekého doletu. Pracuje se na zahájení vývoje nového strategického bombardovacího stroje PAK DA, který je očekáván až po roce 2020. Modernizace se týká i výměny vrtulníků, kdy VVS už disponuje novými bitevními vrtulníky typu Mi-28N Nočnoj Ochotnik. Rusko vyvíjí novou řadu bezpilotních letadel, která by měla sloužit v nejbližších letech.

Důležitou součástí VVS je vývoj vojsk protivzdušné obrany státu. Zde jsou zařazeny nové systémy, které se považují za světovou špičku. Útvar S-400 je rozmístěn v okolí Moskvy a do roku 2015 se počítá s umístěním dalších oddílů v okolí politických a ekonomických center Ruska.

¹⁹ VISINGR, L. Zařazování nové vojenské techniky do ozbrojených sil Ruské federace In Univerzita obrany. *Defence and strategy*. [online]. 12. 1. 2008, [cit. 2012-07-01]. Dostupné z WWW: www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2007/clanky/zarazovani-nove-vojenske-techniky-do-ozbrojenych-sil-ruske-federace.html.

3.5 Pozemní síly

Pozemní síly (Suchoputnyje síly) se v 90. letech ocitly ve velké krizi, kdy hlavní tíhou byly boje v Čečensku. Jednalo se i o selhání a zhroucení morálky a disciplíny. Velký význam Ruská armáda přikládala dělostřelectvu, to znamenalo houfnicím, raketometům a minometům. I těmto složkám se přikládá velký význam v modernizaci. Citují:²⁰ „... *Značnou podobnost se západními protějšky vykazuje ruský program výzbroje a výstroje vojáka pro 21. století (Vojec XXI věka) nazývaný také Barmica. Jeho první testy proběhly už v 90. letech a lze říci, že je kvalitativně zcela srovnatelný např. s americkým projektem Land Warrior. Sestává ze čtyř subsystémů, jimiž jsou palební síla, ochrana, zabezpečení životních potřeb a velení (resp. komunikace).*“

3.6 Vzdušná výsadková vojska

Vzdušná výsadková vojska VDV (Vozdušno-děsantnyje vojska) jsou nezávislým druhem vojsk. Tento oddíl je zvláštností Ruska, protože v zemích NATO jsou zpravidla součástí letectva nebo pozemních sil. Jedná se o výsadkářskou jednotku v Rusku s dlouholetou tradicí. Jsou elitní složkou a představují nejefektivnější součást ruských ozbrojených sil. Povolávají se pro operace v zahraničí. Za dob SSSR byli vycvičeni na úlohu útočníků, např. při hypotetické invazi do západní Evropy měli obsadit některou z vojenských základen NATO. Bojovali v Čečensku a v Kosovu. V dnešní době jsou tyto jednotky určeny k mírovým a protiteroristickým misím. Tyto útvary jsou vybaveny technikou vhodnou pro transport vzduchem. VDV jsou vyzbrojeny výsadkovými bojovými vozidly pěchoty řady BMD, samohybným protitankovým kanonem 2S25 Sprut-SD a pozoruhodností je vojenský terénní motocykl se sajdkárou IMZ-8.1030 Gear-up, který dokáže nést škálu zbraní včetně protitankových řízených střel. Jejich elitní status bude podpořen modernizací, čímž se podtrhne specializace vojáka 21. století.

²⁰. VISINGR, L. Zařazování nové vojenské techniky do ozbrojených sil Ruské federace In Univerzita obrany. *Defence and strategy*. [online]. 12. 1. 2008, [cit. 2012-07-01]. Dostupné z WWW: www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2007/clanky/zarazovani-nove-vojenske-techniky-do-ozbrojenych-sil-ruske-federace.html.

3.7 Vojenské námořnictvo

Nejslabším článkem ruských ozbrojených sil je Vojenské námořnictvo (VMF, Vojenno-morskoj flot). Ruské námořní síly byly vybudovány hlavně k účelu odstrašování jaderných útoků prostřednictvím raketonosných ponorek, k ochraně pobřeží Ruska a námořních obchodních tras, k útočení na nepřátelské námořní konvoje v případě vzniku války. Nikdy se však nevyrovnalo námořním silám USA. Cituji:²¹ „...Současně je však třeba říci, že v řadě oblastí představuje ruská námořní technika skutečnou špičku. Převaha USA v hladinových plavidlech vedla Rusko k vývoji dlouhé řady výkonných protilodních střel, jako je 3M24 Uran či obávaný 3M80 Moskit.“

V plánu modernizace pro období 2007-2015 je počítáno s tím, že z 200 miliard dolarů bude čtvrtina určena na stavbu válečných lodí. Nejdůležitějším článkem jsou ruské ponorky. Dnes je aktivních 14 raketonosných nukleárních ponorek. Dále Rusko disponuje asi dvaceti víceúčelovými ponorkami s jaderným pohonem a přibližně stejným množstvím útočných lodí s pohonem dieselelektrickým. Počítá se s dalším vývojem a výstavbou nejméně dvaceti kusů ponorek nových tříd. Menší aktivita je vyvíjena v sektoru hladinových plavidel, kdy se přes velké množství válečných lodí námořní vojsko setkává s jejich zastaralostí. V současné době se plánuje stavba menších lodí pro pobřežní operace (tj. člunů, korvet, fregat). Po roce 2013 by měla být zahájena stavba první nové letadlové lodě s nukleárním pohonem. To je podle expertů velký posun ruské námořní doktríny.

²¹ VISINGR, L. Zařazování nové vojenské techniky do ozbrojených sil Ruské federace In Univerzita obrany. *Defence and strategy*. [online]. 12. 1 .2008, [cit. 2012-07-01]. Dostupné z WWW: www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2007/clanky/zarazovani-nove-vojenske-techniky-do-ozbrojenych-sil-ruske-federace.html.

4. Vznik ČSR 1918 a vývoj bezpečnostního systému

4.1 Konec 1. světové války (1918) a založení samostatné Československé republiky

Roku 1918 skončila první světová válka kapitulací ústředních mocností - Německa, Rakouska-Uherska a Turecka. Tak dochází k proměně střední a východní Evropy. Postupně začínají vznikat nové tzv. nástupnické státy Finsko, Baltské státy (Litva, Lotyšsko, Estonsko), Polsko, Československo, Rumunsko, Jugoslávie. Tímto vývojem je zmenšeno území Německa, Rakouska a Maďarska. Na počátku byly tyto státy velmi slabé, neměly vojsko ani policii, státní správa byla v rozkladu.

Prohlášením o nezávislosti československého národa z 18. října 1918, které T. G. Masaryk předal ve Washingtonu americkému prezidentovi Wilsonovi, vzniká Československá republika. 28. října 1918 byla v Ženevě delegace Národního výboru vedená Karlem Kramářem, vedoucí osobností domácího odboje. Ten se stal ministerským předsedou. Ministry byli jmenováni „Mužové 28. října“ a další představitelé politických stran. Ministrem zahraničních věcí je Edvard Beneš a ministrem vojenství Milan Rastislav Štefánik. Prezidentem Československé republiky se stává Tomáš Garrigue Masaryk, který se vrátil do vlasti po čtyřech letech exilu a obtížné politické práci. Martinská deklaráce, přijatá slovenskými politiky 30. října 1918, byla základem pro spojení Čechů a Slováků v nový samostatný stát. Pařížská mírová konference zahájila podepsáním mírových smluv s poraženými ústředními mocnostmi suverenitu Československa, které bylo včleněno do nové mapy Evropy.

Citují:²² „...*Jak budeme usilovat o demokracii v politice zahraniční, tak bude i v politice vnitřní demokracie naším programem: obnovili jsme svůj stát ve jménu demokratické svobody – a udržíme jeho svobodu jen svobodou a svobodou vždy dokonalejší... pravá demokracie nebude jen politická, nýbrž také hospodářská a sociální. T. G. Masaryk, Světová revoluce.*“

Roku 1923 byl vydán Zákon na ochranu republiky, který byl nástrojem československé vlády proti pravicovým i levicovým nedemokratickým politickým proudům. Zajišťoval stabilitu republiky pro její další vývoj.

²² OLIVOVÁ, V. *Československá republika v letech 1918-1938*. 1. vydání. Praha: Scientia, spol. s.r.o., 1994, ISBN 80-85827-64-6. S. 31.

Vzhledem k obraně státu proti potenciálním nepřítelům vstoupila do popředí otázka vojenské ostrahy státních hranic. Jednalo se o celní ostrahu, kterou obstarávala FS (Finanční stráž), pohraniční stanice a četnické stanice (popř. policejní expozitury). Roku 1926 je vydán návrh na střežení hranic četnictvem. Další problémy s ochranou státních hranic se začaly projevovat roku 1933. Od tohoto roku byl kladen důraz na zdokonalování výcviku u četnictva i u jednotek FS, které byly doplňovány mladými a fyzicky zdatnými osobami s utuženou kázní. Zákonná norma pro SOS (Stráž obrany státu) byla uzákoněna roku 1936. SOS se skládá z příslušníků četnictva, policejních strážních sborů, obecní stráže bezpečnosti, finanční stráže, osob majících postavení jiné veřejné stráže a zaměstnanců státu. Hlavním úkolem stráže je neporušitelnost státního území, zajišťování obrany, celistvosti a svobody státu. V roce 1937 bylo vycvičeno přibližně 16 000 členů SOS. Z knihy *Dějiny policie a četnictva II* cituji:²³ „...*Za II. republiky byla SOS dezaktivována, její příslušníci se vrátili ke své rezortní službě. Poslední vojenské akce SOS byly na Podkarpatské Rusi ve dnech 13. až 16. 3. 1939, kdy se účastnila spolu s armádou bojů nejprve se síčovými střelci a pak s Maďary.*“

Vlastní bezpečnostní složky měla i armáda. Jednalo se o polní četnictvo (vytvořeno z příslušníků četnictva přidělených k armádě) a vojenskou policii. Vojenská policie byla přímou součástí armády, ale byla posléze zrušena a nahrazena Civilní bezpečnostní správou. Ministerstvo národní obrany (MNO) vypracovalo zákonné úpravy vztahu armády a četnictva, kdy Ministerstvo vnitra zabezpečovalo vše, čím četnictvo může přispět k odvrácení vnějšího nebezpečí, a důstojník armády nemá právo nařizovací, nýbrž pouze podává MNO zprávy o závadách, s nimiž se setkává. Bezpečnost v ČSR zajišťovala armádní činnost ve prospěch civilní státní správy. Vojenské asistence se dělily na pomocné a ozbrojené. Vojenští velitelé směli zakročit i z vlastního popudu, jednalo-li se o odvrácení přímo hrozícího nebezpečí. Vojenské orgány neměly oprávnění odmítnout žádost o poskytnutí vojenské ozbrojené asistence.

²³ MACEK, P., UHLÍŘ, P. *Dějiny policie a četnictva II*. Praha: Police History, 1999,. ISBN 80-902670-0-9. S. 115.

4.2 Zápás o Československo a 2. světová válka

Se začínajícím fašistickým hnutím v Německu, Itálii a Japonsku vzrůstá obava z nebezpečí války. Mezinárodní vývoj s obavami sleduje tehdejší ministr zahraničních věcí Edvard Beneš. Ve svých projevech upozorňuje československou veřejnost na vážnost situace.

14. září 1937 zemřel zakladatel Československého státu Tomáš Garrigue Masaryk. Jeho demokratický program se stal hlavní ideou československého státu. Nad Masarykovou rakví přísahá prezident Edvard Beneš:²⁴ „...*Prezidente Osvoboditeli, odkazu, který jste vložil do našich rukou, věrni zůstaneme!*“ Pohřeb T. G. Masaryka se stal obrovskou manifestací, která se mísila s obavami o osud československého státu. Od této doby se odvíjí československé drama, zápás na život a na smrt, zápás o existenci státu a jeho demokracii. V čele státu stojí od roku 1935 prezident Edvard Beneš.

Od června 1937 začínají útoky Hitlerovy armády na ČSR. První tři útoky byly diplomatickou cestou zastaveny. Československo a jeho armáda byla odhodlána bránit své území. Vojáci nastoupili do pohraničních hor - do připravených rozsáhlých pevností. 23. září 1938 byla v ČSR zahájena mobilizace. 27. září večer před ohlášeným útokem Hitlera se schází československá vláda. Se spojenci, tj. Francií, SSSR a státy Malé dohody, je odhodlán prezident Edvard Beneš k vojenské obraně státu. Toto odhodlání však bylo 29. září 1938 zastaveno konferencí čtyř velmocí (Německa, Itálie, Anglie a Francie) a tzv. Mnichovskou dohodou. Československo mělo splnit Hitlerovy požadavky, vzdát se pohraničí a připojit ho k německé říši. Vojáci, kteří byli v pohraničních opevněních připraveni k boji, byli šokováni náhlou změnou situace. Tím vzrostlo zklamání, ponížení a zhroutil se československý demokratický systém. Pod tlakem Hitlera se rozpadá československý stát. 14. března 1939 Slovensko vyhlásilo samostatnost. Vzniká Slovenská republika, která úzce spolupracuje s Hitlerem. 15. března 1939 je české území obsazeno nacistickými vojsky a je vyhlášen Protektorát Čechy a Morava.

Po mnichovské dohodě odchází mnoho českých občanů do zahraničí, kde spolupracuje s exilovou vládou, která byla v roce 1940 v Anglii zřízena prezidentem Edvardem Benešem, v níž byl premiérem J. Šrámek a ministrem zahraničních věcí

²⁴ OLIVOVÁ, V. *Československá republika v letech 1918-1938*. 1. vydání. Praha: Scientia, spol. s.r.o., 1994, ISBN 80-85827-64-6. S. 71.

J. Masaryk. Čeští vojáci se stávají příslušníky československých jednotek ve spojených armádách. Velkými profesionály jsou českoslovenští letci v Británii. Dále je zřízen komunistický zahraniční odboj v Moskvě, v jehož čele stáli Klement Gottwald a Rudolf Slánský.

Situace v Protektorátu Čechy a Morava se zhoršuje od září 1941 s novým říšským protektorem Reinhardem Heydrichem. V této době dochází k zatýkání, rozbití odboje, jsou omezeny pravomoci protektorátní vlády, zesílena germanizace ve školství. 27. května 1942 je spáchán atentát vojenskými výsadkáři, vycvičenými v Anglii (Jan Kubiš a Jozef Gabčík) na Reinharda Heydricha. To však má těžký dopad na české obyvatelstvo, kdy nacisté připravili o život asi 10 tisíc lidí. V důsledku toho byly vypáleny a srovnány se zemí vesnice Lidice a Ležáky. Obyvatelé těchto vesnic byli popraveni nebo posláni do koncentračních táborů.

S postupem sovětské armády vzrůstá naděje na osvobození území protektorátu. 5. května 1945 začalo v Praze Květnové povstání, kdy občané bojují proti německému vojsku. 6. května 1945 osvobozuje americká armáda Plzeň a 8. května 1945 některé její oddíly Prahu. 9. května 1945 vstupuje do Prahy sovětská armáda, která definitivně osvobozuje Prahu od nacistického vojska.

4.3 Poválečná Československá republika

Do Prahy přichází nová československá vláda, v níž klíčová místa obsadili komunisté (Klement Gottwald, Viliam Široký). Přináší s sebou nový program, který byl vyhlášen v Košicích (tzv. Košický vládní program). Tento program je podporován i prezidentem Edvardem Benešem, jelikož v jeho znění má docházet k rozsáhlým společenským změnám a má se vytvářet systém lidové demokracie. Jeho základem bylo vytvoření Národní fronty, svazku povolených stran, které se podílely na činnosti zahraničního odboje – komunisté, sociální demokraté, lidovci; ze slovenských Demokratická strana a Komunistická strana Slovenska. Komunisté si nárokovali dvojnásobný počet míst ve vládě. Národní fronta si monopolizovala právo na politické rozhodnutí, tzn., že její usnesení bylo závazné pro všechny složky politických stran.

Základem nového vývoje bylo zabavování majetku Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů dekretem prezidenta republiky z 19. května 1945 a dále znárodnění dolů a klíčového průmyslu, akciových bank, soukromých pojišťoven a potravinářského průmyslu. Ve vlastnictví státu se ocitly dvě třetiny průmyslového potenciálu republiky.

Jednalo se i o pozemkovou reformu 21. června 1945, při níž byla zabavena půda Němcům, Maďarům a kolaborantům. Jedná se o tzv. Benešovy dekrety, které byly jednohlasně odsouhlaseny a schváleny parlamentem. Politiku ČSR ovlivňoval silně SSSR, jehož vliv stoupal zejména ve střední Evropě. Tyto okolnosti se odrazily při volbách v květnu 1946, kdy se 40 % zvítězila komunistická strana KSČ. Sovětský svaz zvýšil tlak na české komunisty a Stalin je žádal o dovedení svého boje do vítězného konce. Zájmy komunistické strany prosazovaly úderné oddíly – Lidové milice, založené údajně k ochraně továren. Boj o moc vrcholil v únoru 1948. Za předpokladu, že komunisté odstoupí, jsou svolány nové volby. Cituji:²⁵ „...*Toho využil Klement Gottwald. Pečlivě provedenými nátlakovými akcemi (sjezd závodních rad, sjezd dělnických komisí) a manifestací síly dosáhl toho, že prezident demisi přijal.*“ Únorovým převratem se dostává k moci KSČ. Prezidentem, tzv. prvním dělnickým, se stává Klement Gottwald a nastává doba diktatury proletariátu, politických procesů a přestavby hospodářství podle představ SSSR a KSČ. Tato doba a tzv. Československá socialistická republika pod vedením Komunistické strany Československa je u moci čtyřicet let.

²⁵ ČORNEJ, P., POKORNÝ, J. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*. 1. vyd. Praha, 2000, ISBN 80-7252-026-1. S. 61.

5. Bezpečnostní systém Československa a vojska Ministerstva vnitra v letech 1945-1989

5.1 Pohraniční stáž

Československu byly určeny hranice z roku 1938, výjimku činila Podkarpatská Rus, která od konce 2. světové války patří SSSR. Na ostraze státních hranic se po roce 1945 podílely tyto složky: Oddělení obnovené finanční stráže, stanice SNB v těsné blízkosti hranic, Pohotovostní pluk 1. národní bezpečnosti, pohraniční útvary SNB, vyčleněné jednotky Československé armády. 1. 1. 1945 je zrušena FS a je vytvořena Pohraniční stráž Sboru národní bezpečnosti, která byla určena ke střežení státní hranice a její organizace byla přizpůsobena dvěma pásmům. První pásmo tvořil západní úsek hranice (se Západním Německem a Rakouskem). Tento úsek střežila výhradně PS SNB (celkem 2949 mužů, na jeden km hranice připadali 3 až 4 muži). Druhé pásmo, východní úsek (Východní Německo, Polsko, SSSR a Maďarsko), střežilo celkem 3323 mužů, 1 až 2 muži na jeden kilometr. V polovině šedesátých let sílily tlaky sovětského armádního velení, které směřovaly k rozmístění vlastních jednotek na čs. území. Ve snaze tomuto zabránit byly jednotky PS posíleny a vyzbrojeny těžkou technikou (tanky, obrněnými transportéry, samohybnými děly, bezzákluzovými kanony, minomety). Pro velení Varšavské smlouvy bylo vypracováno hlášení o navýšení bojové hodnoty. PS se tak stala speciální vojensko-policejní součástí určenou k vojskové ostraze státních hranic.

5.2 Armáda

V roce 1945 se obnovila Československá armáda v rozsahu celého státu. Po roce 1954 došlo ke změně názvu na Československou lidovou armádu (ČSLA). Obnovená armáda měla k dispozici 70 000 mužů. V následujících letech se její početní stavy zvýšily na 200 až 250 000 mužů.

Součástí armády byla Vojenská kontrarozvědka. Toto zpravodajství přešlo na tzv. Obranné zpravodajství (OBZ) v čele s Bedřichem Reincinem. Podle Pavla Macka a Lubomíra Uhlíře:²⁶ „...OBZ mělo mimo informační složky i výkonné exekutivní

²⁶ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva IV*. 1. vydání. Praha: Police History, 2011, ISBN 978-80-86477-55-8. S. 133-134.

součástí, tzv. bezpečnostní oddíly, které prováděly zadržování a zatýkání osob, domovní prohlídky, eskortování zatčených apod. Členové těchto oddílů měli téměř neomezené pravomoci vůči vojenským osobám, ale i vůči civilnímu obyvatelstvu na osvobozeném území, takže fakticky suplovali činnost polního četnictva.“

V čele OBS stála Hlavní správa obranného zpravodajství. Jeho úkolem byla zpravodajská ochrana armády, vojenského průmyslu a zpočátku i státní hranice. Roku 1951 ji nahradila nová organizace Velitelství vojenské zpravodajské služby (VVZS). Došlo ke zkvalitnění a vzniká vojenská kontrašpionáž, která se stala speciální policejní součástí provádějící zajišťování protivýzvědných služeb pro potřeby armády. Roku 1952 je přejmenována na vojenskou kontrarozvědku (VKN). Příslušníci VKN byli vzděláváni odbornými kurzy v Ústřední škole MNB (Ministerstvo národní bezpečnosti) v Praze. Řídící pracovníci byli vysíláni do škol KGB v SSSR.

Hlavní úkoly VKR:

- Boj s imperialistickou rozvědkou
- Zabránění případům velezrady
- Boj proti teroru a diverzi
- Boj s ilegálními skupinami a jednotlivci, provádějícími v ozbrojených silách nepřátelskou propagandu
- Boj proti záškodnictví a sabotážím
- Zabraňování zběhnutí

Práva složek VKR:

- Vytvářet agenturní aparát a provádět agenturně operativní práci
- Zatýkat osoby zabývající se nepřátelskou činností
- Vést vyšetřování zatčených osob
- Předvolávat je k výslechu apod.

Další složky armády:

- Posádková pořádková hlídka – její příslušníci byli označeni červenou páskou s bílým nápisem HLÍDKA, nošenou v levém nadloktí. V 90. letech byla páska v barvě khaki.
- Posádková stráž – střežila vojenské objekty, členové označeni pouze služební šňůrou.
- Posádková hotovost – byla připravena na zákroky mimo vojenské objekty, označení stejné jako u posádkové stráže
- Automobilní technická inspekce – prováděla kontrolu vojenských vozidel, členové označeni červenou páskou s bílým nápisem ATI.

5.3 Sbor národní bezpečnosti (SNB)

Úkolem SNB bylo řešení tzv. malé kriminality tzn. prostřednictvím speciálních útvarů se podílet na ochraně státních hranic. Zároveň další organizačně samostatné bezpečnostní složky byly – kriminální, zpravodajská a státobezpečnostní.

Mezníkem ve vývoji SNB bylo vydání zákona č. 70/1965 Sb., o Sboru národní bezpečnosti, který určoval další vývoj naší společnosti. Podle knihy *Dějiny policie a četnictva IV.* citují:²⁷ „...SNB je charakterizován jako orgán státního donucení, který v celé své činnosti zároveň uplatňuje prostředky společenského působení a prevence, jako orgán, který se při plnění svých úkolů řídí Ústavou ČSSR, zákony a ostatními právními předpisy.“ Hlavními úkoly SNB bylo zajišťování ochrany socialistického společenského a státního zřízení, veřejného pořádku, bezpečnosti osob i majetku.

Organizovaný SNB byl podřízen ministerstvu vnitra. Byl rozdělen na dvě samostatné složky – Státní a veřejnou bezpečnost.

Veřejná bezpečnost – patřila do resortu MV (přechodně MNB).

²⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva IV.* 1. vyd. Praha: Police History, 2011., ISBN: 978-80-86477-55-8. S. 44.

Hlavní úkoly VB:

- Zajišťovat ochranu veřejného pořádku (OVP), života, zdraví, důstojnosti osob a majetku v socialistickém vlastnictví.
- Podílet se na zajišťování ochrany socialistického společenského a státního zřízení.
- Organizovat opatření v boji s kriminalitou, k OVP, zajištění bezpečnosti a plynulosti silničního provozu a vytvářet podmínky pro jednotný postup všech služeb VB.
- Zajišťovat spolupráci útvarů VB s NV při OVP a při plnění úkolů uložených jim NV v rámci jejich pravomocí.
- Zajišťovat odhalování, objasňování a vyhledávání trestných činů, přečinů a přestupků a zjišťování jejich pachatelů.

Státní bezpečnost – komunisté ve snaze zasahovat do výkonu SNB zřídili komisi pro vnitřní národní bezpečnost, která byla tvořena čtyřmi odděleními:

- Oddělení vyšetřování a stíhání domácích kolaborantů;
- Oddělení vyšetřování a stíhání příslušníků německých policejních a zpravodajských organizací;
- Oddělení vyšetřování činnosti bývalých fašistických politických stran a seskupení;
- Oddělení hospodářské.

KSČ ve snaze o vybudování silného a jednotného bezpečnostního sboru, který bude bojovat s narůstajícím počtem nepřátel státu, vytvořila nové skupiny státní bezpečnosti. Nejznámější složkou byla složka StB, která byla nadřazena složce VB.

Podle serveru novinky.cz:²⁸ „... Služba plnila rozvědnou i kontrarozvědnou činnost, jinými slovy chránila proti vnějšímu, respektive vnitřnímu nepříteli. Využívala k tomu rozsáhlou síť informátorů, z nichž ne všichni donášeli informace dobrovolně.“ Její agenti vykonávali rozvědnou i kontrarozvědnou činnost, především v zahraničí, kde sledovali tzv. nepřátele režimu. V padesátých letech byli tito odpůrci režimu fyzicky mučeni, bití a byl jim odpírán spánek a jídlo. Zkonstruovanými soudními

²⁸ TROUSILOVÁ, A. Státní bezpečnost. In Deník Právo. *Novinky*. [online]. 29. 1. 2010. [cit. 2012-06-23]. Dostupné z WWW: <http://tema.novinky.cz/statni-bezpecnost>.

procesy se byli ochotni přiznat k čemukoliv. Mnozí z nich byli odsouzeni k trestům smrti a dlouholetým vězením. Tato jednotka měla obrovskou moc, její výslechy byly známé psychickým a fyzickým terorem. Bylo běžné vydírání, vyhrožování, opakované výslechy, sledování či náhlé a časté domovní prohlídky. Někteří tzv. disidenti byli nuceni k vystěhování ze země. Byla specifická tím, že využívala velké množství civilistů jako svých informátorů. Spolupracovníci byli rozděleni – tajný spolupracovník a důvěrník. Po tzv. sametové revoluci byly zveřejněny neoficiální seznamy těchto spolupracovníků. Oficiálně byly zveřejněny v roce 2002. Na seznamech bylo 75 000 jmen.

5.4 Lidové milice

Po Únoru 1948 vznikají Lidové milice. Jedná se o složku dobrovolnickou a neprofesionální z řad dobrovolníků, která byla určena k ochraně majetku socialistické společnosti. Její vývoj ve čtyřicetileté existenci prošel změnami, ze kterých se může zdát, že jde o tzv. druhou armádu, nikoli však státní, nýbrž stranickou. Dělnické milice byly organizovány v průmyslových podnicích pod vedením komunistů. Byly vytvořeny zpravodajské skupiny, které měly za úkol získávat informace pro hlavní štáb. V jednotkách milicí nebyly zavedeny hodnosti, nýbrž existovaly pouze funkce. Hlavní štáb LM byl podřízený ministrovi vnitra. V padesátých letech byly vytvořeny tzv. úderné oddíly LM, které byly určeny ve spolupráci s jednotkami SNB k likvidaci protistátních živlů. Členové LM měli při plnění úkolů (zadržování osob, použití zbraně apod.) stejná práva a povinnosti jako příslušníci SNB a armády. V případě trestné činnosti odpovídali za své skutky před civilními soudy. V šedesátých letech prošla LM změnami, ve kterých byla charakterizována jako „ozbrojený sbor dělnické třídy a KSČ.“ Roku 1973 byl schválen nový Řád LM cituji:²⁹ „... LM v něm byly prohlášeny za jednu ze záruk socialistického vývoje, mající pevné místo v politickém a branném systému společnosti. Nový řád změnil částečně organizaci jednotek, které se nyní dělily na střelecké prapory a speciální prapory, ostatní struktura zůstávala zachována.“

Oddíly lidových milic mohly být v mimořádných případech povolávány k plnění úkolů SNB. Členové byli vycvičeni a byli oprávněni použít hmatů a chvatů

²⁹ MACEK, P., UHLÍŘ, L.. *Dějiny policie a četnictva IV*. 1. vyd. Praha: Police History, 2011,. ISBN 978-80-86477-55-8.S. 154.

sebeobrany, slzotvorné prostředky, obušky, pouta, údery zbraní, výstrahy a varovné výstřely do vzduchu. Použití zbraní bylo možné pouze za podmínek nutné obrany proti nebezpečnému pachateli nebo nebezpečnému útoku.

Posledním úkolem příslušníků LM bylo zasahování proti demonstracím v Praze v letech 1988 a 1989. Byli používáni dvojím způsobem – k přehrazování směru demonstrací a k pořádkové službě na chodnících.

6. Tzv. sametová revoluce a návrat k demokracii

Situace ve státech střední Evropy, které byly pod vedením komunistické strany, se začala vlivem nespokojenosti občanů s politickou situací, která nedržela krok s vývojem ve vyspělých kapitalistických zemích, postupně měnit demonstracemi s cílem nastolení demokracie. Tento vývoj nastal i v Československu, kdy je demonstracemi studentů odstartován začátek tzv. sametové revoluce. 17. listopadu 1989 při velké demonstraci vysokoškoláků došlo ke spontánním projevům odporu vůči utlačovatelskému režimu. Sametová revoluce je charakteristická tím, že místo na násilné prostředky spoléhala na informační a propagační působení. Představitelem tohoto hnutí bylo Občanské fórum (OF) a na Slovensku Veřejnost proti násilí (VPN). V těchto složkách byli spojeni aktivisté Charty 77, studenti a sympatizující intelektuálové a postupně i další občané. Někteří představitelé komunistického vedení se pokusili přimět LM a armádu k ozbrojenému převzetí moci, ale svůj záměr neprosadili. Při generální stávce 27. listopadu 1989 bylo dokázáno, že obyvatelstvo plně podporuje Občanské fórum a o dalším vývoji bylo rozhodnuto během několika dní. Národní shromáždění zvolilo 29. prosince 1989 prezidentem Václava Havla. Definitivní potvrzení změny režimu přinesly volby do Federálního shromáždění roku 1990, kdy zvítězilo Občanské fórum a nové demokratické strany s největším počtem hlasů. Z Občanského fóra se roku 1991 jako hlavní síla vyvinula Občanská demokratická strana (ODS).

Roku 1990 je i přes odcizení mezi Čechy a Slováky, kteří se zabývají novou politickou situací ve svých státech, přijata varianta nového označení státu Česká a Slovenská Federativní Republika (ČSFR). Za této situace však špatně funguje parlament a akceschopnost vlády, proto je při sérii jednání rozhodnuto o rozdělení federace. Přes obavy proběhlo rozdělení (včetně rozdělení měny) klidně a důstojně 25. listopadu 1992. Cituji:³⁰ „...1. ledna 1993 se na mapě Evropy objevil nový stát – Česká republika, zaujímající plochu 78 864 km², na níž žilo 10 302 000 obyvatel.“
Prezidentem je zvolen poslední československý prezident Václav Havel.

12. března 1999 je splněn jeden z hlavních cílů české zahraniční politiky. Česká republika společně s Maďarskem a Polskem byla přijata do NATO. Ukazuje se, že

³⁰ ČORNEJ, P., POKORNÝ, J. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*. 1. vyd. Praha, 2000., ISBN 80-7252-026-1. S. 184.

nejde o formální rozhodnutí, neboť již 24. března zahájily letecké oddíly Aliance operaci v Kosovu. Česká republika splnila své spojenecké závazky beze zbytku.

7. Hlavní komponenty bezpečnostního systému ČR

7.1 Ozbrojené složky České republiky

„...Rozsah a úroveň ozbrojených sil každého státu vyjadřuje jeho vojenský potenciál, tedy schopnost podílet se na prosazení jeho legitimních životních a strategických zájmů s využitím vojenské síly. Ozbrojené síly jsou nástrojem obranné a bezpečnostní politiky státu a jsou vytvářeny a používány v souladu se zákony ČR.“³¹

7.2 Ozbrojené síly obecně

Ozbrojenými silami se rozumí soubor všech státních nebo státem podporovaných ozbrojených organizací. Za jejich úkoly jsou považovány zajištění svrchovanosti, územní celistvosti, principy demokracie a právního státu, životů obyvatel a jejich majetku před vnějším ohrožením a přispění k prosazení životních, strategických a dalších významných bezpečnostních zájmů ČR ve spolupráci s aliančními a koaličními partnery a v souladu s mezinárodním právem.

Ozbrojené síly ČR jsou hlavním „silovým“ nástrojem výkonné moci a jejího bezpečnostního systému. Úkolem ozbrojených sil je příprava k obraně ČR v případě vnějšího napadení a plnění závazků vyplývajících pro ČR z mezinárodních smluv o společné obraně. Dále se podílejí na činnostech ve prospěch míru a bezpečnosti, a to na operacích na podporu a udržení míru, záchranných a humanitárních akcích, kdy do těchto operací mohou být vojáci vysíláni jako jednotlivci (§§ 9 a 10 zákona č. 219/1999 Sb.). Nelze je použít k přímému zásahu proti účastníkům stávky vedené na ochranu práv a oprávněných hospodářských a sociálních zájmů zaměstnanců (§ 11 zákona č. 219/1999 Sb.).

³¹ Balabán, M., Duchek, J., Stejskal, L. *Kapitoly o bezpečnosti*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1440-3. S. 115.

„...Ozbrojené síly se podle odst. 2, paragrafu 3 zákona č. 219/1999 Sb. člení na:

- Armádu České republiky (AČR),
- Vojenskou kancelář prezidenta republiky,
- Hradní stráž.³²

7.3 Modernizace vojenské techniky

Základním předpokladem efektivního nasazení ozbrojených sil je modernizace zbraňových systémů, vojenské techniky a dalšího vojenského materiálu společně s přípravou a výcvikem. Příslušníci ozbrojených sil potřebují kvalitní výbavu a výzbroj, aby mohli efektivně zvládat své úkoly. Cílem je vytvořit moderní ozbrojené síly, které by byly schopny spolupráce se spojenci, vést nepřetržitou vojenskou činnost i za špatných klimatických podmínek či v geograficky náročných situacích.

Modernizace ozbrojených sil ČR směřuje k zavádění lehkých zbraňových systémů, které jsou přepravitelné vzduchem a zaměřené na přesnost a ničivý účinek zbraní. Cílem je minimalizovat spotřebu munice, vznik vedlejších škod na majetku a životech civilního obyvatelstva, omezit logistickou náročnost provozovaných systémů a tím dosáhnout snížení spotřeby pohonných hmot. Prioritou je zajištění nejvyšší možné úrovně pasivní i aktivní ochrany vlastních sil. Modernizace v sektoru spojení a získávání, přenosu, zpracování a ochrany informací směřuje k propojení všech senzorů na bojišti s místy velení a zbraňovými systémy. Ty umožňují předávání informací v řádném čase a mít reálný přehled o situaci na bojišti, a to jak o vlastních silách, tak i o silách protivníka.

³² Balabán, M., Duchek, J., Stejskal, L. *Kapitoly o bezpečnosti*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1440-3. S. 116-117. S 188.

7.4 Pozemní síly

V současnosti patří mezi nejdůležitější výzbroj pozemních sil bojová vozidla pěchoty, nový typ ozbrojeného transportéru a dělostřelecké systémy. Družstvo pěchoty používá bojové pásové vozidlo pro boj a přesun na bojišti. Představuje hlavní část techniky u mechanizovaných praporů. Těchto strojů má armáda ČR 148 v aktivním provozu. Pro výcvik ve výcvikových centrech se využívá 18 strojů. Dalších 395 ks je uloženo ve skladech. Hlavním bojovým tankem AČR je střední tank T-72M4 CZ. Tento tank je modernizovaná verze tanku sovětského. U našeho jediného tankového praporu je zařazeno 34 ks. Ve výcviku je jich v provozu 19 ks. Dalších 190 nemodernizovaných strojů je uloženo ve skladech. Samohybná kanónová houfnice ShKH vz. 77 Dana je nejpočetnější hlavnový dělostřelecký systém. Tato houfnice dokáže trefit cíl na vzdálenost 20 km. AČR má 173 těchto houfnic. V aktivním provozu je jich 52. 6 ks houfnic je určeno pro cvičení a dalších 115 ks je uloženo ve skladu. Raketomet vz. 70 je druhým hlavním typem techniky dělostřelecké brigády. Raketometů v aktivním provozu u útvarů je 16 ks. Armáda disponuje dalšími 47 kusy z nichž 6 ks jsou určeny pro výcvik a dalších 41 ks je uloženo ve skladech.

Jako klíčové modernizační projekty jsou nákupy kolových ozbrojených transportérů, kterými by byla nahrazena pásová bojová vozidla pěchoty. Další projekt se týká nákupu nového terénního automobilu Tatra T 810. Do roku 2014 se plánuje nákup až 977 automobilů, které by nahradily všechna stávající vozidla této kategorie.

7.5 Vzdušné síly AČR

Hlavními bojovými prostředky jsou víceúčelové nadzvukové letouny JAS-39 Gripen. Tyto letouny má AČR v pronájmu na deset let od švédského dodavatele. Jsou zařazeny do vzdušné ochrany NATO, ale jejich primárním úkolem je ochrana vzdušného prostoru ČR. AČR disponuje 12 jednomístnými bojovými stroji. Pro výcvik využívá dva dvoumístné letouny. Dalším prvkem výzbroje vzdušných sil je letoun L-159 ALCA. Jedná se o podzvukový bitevník. AČR využívá 71 těchto strojů. 24 je v aktivním provozu a 47 je uloženo ve skladech. U uskladněných letounů se počítá s prodejem do zahraničí. Vrtulníkové letectvo má ve výzbroji 24 bitevních vrtulníků Mi-24. Část z nich je modernizována na verzi Mi-35. Dalším typem je střední dopravní vrtulník Mi-17, v modernizované verzi Mi-171. Jejich celkový počet je 24 ks. Armáda

ČR využívá víceúčelové vrtulníky W3A Sokol polské výroby. Dále disponuje vrtulníky Mi-35 a Mi-171, které byly získány v rámci smlouvy o likvidaci ruského dluhu vůči ČR. AČR má v provozu ještě letouny L-39 Albatros, které využívá k výcvikovým účelům. Dále disponuje dalšími letouny a vrtulníky různých typů, které jsou používány k výcviku. Součástí letectva je i dopravní letectvo. V současnosti nakládá s letouny AN-26, L-410 a Jak 40. Do výzbroje byly v roce 2007 zařazeny 2 letouny A-319 CJ. Naopak vyřazeny byly letouny Tu-154. Letadlový park zajišťuje vzdušnou přepravu. Strategická vzdušná přeprava je zajišťována zapojením AČR do aliančních projektů. Využívány jsou hlavně velkokapacitní letouny AN-124 Ruslan. S aliancí se připravuje společný nákup a provozování letounů C-117 Globemaster a Airbus A-400. V rámci modernizace se počítá s nákupem dalších dopravních a bitevních vrtulníků, spojovacích a komunikačních systémů, ženijní techniky a ručních zbraní.

7.6 Policie ČR

Policie ČR je součástí Ministerstva vnitra a je mu podřízena. MV je v oblasti bezpečnosti podle zákona č. 2/1969 Sb., v platném znění, ústředním orgánem státní správy. Policie České republiky je zřízena zákonem č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky jako ozbrojený bezpečnostní sbor ČR. Policie ČR plní úkoly ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti a další úkoly v rozsahu a způsobem stanoveným právními předpisy. Při plnění svých úkolů postupuje Policie ČR také podle Parlamentem schválených, ratifikovaných a vyhlášených mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána.

Organizace Policie ČR

Policie ČR působí na celém území státu a je tvořena Policejním prezidiem ČR, útvary s celostátní působností a útvary s územně vymezenou působností. Policejního prezidenta stojícího v čele policejního prezidia a Policie ČR jako celku jmenuje do funkce ministr vnitra. PČR se člení na následující služby (v čele s řediteli):

- služba kriminální policie a vyšetřování,
- služba pořádkové a železniční policie,

- služba dopravní policie,
- letecká služba,
- služba správních činností,
- ochranná služba,
- služba cizinecké a zahraniční policie,
- služba rychlého nasazení.

Úkoly Policie ČR

PČR je ozbrojený bezpečnostní sbor, který plní úkoly ve věcech veřejného pořádku a bezpečnosti. Mezi hlavní úkoly patří:

- ochrana bezpečnosti a majetku,
- spolupůsobení při zajišťování veřejného pořádku,
- boj proti terorismu,
- odhalování a vyšetřování trestné činnosti a zajišťování jejich pachatelů,
- dohled na bezpečnost a plynulost silničního provozu,
- odhalování přestupků a další.

Podle P. Macka a A. Filáka citují: ³³ „...*S jistou mírou zobecnění a za využití poznatků bezpečnostní (policejní) vědy lze definovat následující hlavní formy policejně bezpečnostní činnosti, které svým působením zajišťuje Policie ČR. Za základní druhy policejní činnosti lze tedy považovat následující dvě hlavní organizačně taktické formy:*

1. *kriminalistická bezpečnostní činnost,*
2. *správně bezpečnostní činnost.*“

Kriminalistická bezpečnostní činnost je činnost, která probíhá ve společenských vztazích a chrání trestní právo. Je zaměřena na poznání jevů, které trestní zákon kvalifikuje jako trestnou činnost. Dále směřuje k dosažení účelu trestního řízení.

Správně bezpečnostní činnost je proces společenský, který je touto činností regulován. Tato činnost zajišťuje klid a pořádek na veřejných místech, nerušený chod státních organizací a bezpečnost osob a jejich majetku.

³³ Macek, P., Filák, A.: *Základy policejně bezpečnostní činnosti*. Praha, Police History 2004. S. 92.

Policisté vykonávají svou činnost a jsou při ní vázáni základními principy, mezi něž patří:

- princip demokratismu a humanismu,
- princip legality (zákonnosti),
- princip subsidiarity,
- princip přiměřenosti a další.

7.7 Obecní policie

Obecní policie je orgánem obce. Zřizuje jí a zrušuje obecní zastupitelstvo obecní vyhláškou. Obecní policie je kodifikována zákonem č. 553/1991 Sb. o obecní policii. Zabezpečuje místní záležitosti veřejného pořádku v rámci působnosti obce. Plní i další úkoly, pokud tak stanoví tento nebo zvláštní zákon. Obecní policii řídí starosta. Tímto úkolem ho pověřuje zastupitelstvo obce. Zastupitelstvo může řízením OP pověřit i jiného člena zastupitelstva.

Obecní policie zejména:

- přispívá k ochraně a bezpečnosti osob a majetku,
- dohlíží na dodržování pravidel občanského soužití,
- odhaluje přestupky a jiné správní delikty atd.

7.8 Integrovaný záchranný systém

Integrovaný záchranný systém (IZS) je komplexem opatření proti širokému spektru možných hrozeb jako ochrana společnosti. Může být chápán i ve vztahu k sociální problematice a to v návaznosti na lidská práva, do nichž patří lidská bezpečnost. Mezi hlavní pilíře IZS patří zejména ochrana:

- života, zdraví a bezpečí lidí,
- životního prostředí,
- majetku a veřejného blaha,
- technologie a infrastruktury.

IZS je nástroj pro udržení bezpečnosti území a státu. Trvale zajišťuje udržitelný rozvoj společnosti. Řídí bezpečnost především strategicky a toto řízení je úzce spojeno

s rizikovou analýzou. Řízení bezpečnosti je zcela běžné ve vyspělých zemích. Zapadá i do sféry boje proti dopadům přírodních pohrom a v poslední době i do oblasti boje proti terorismu.

Česká republika je vázána Ženevskými úmluvami o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter. Tím, že se ČR připojila k tomuto protokolu, učinila krok k včlenění se do evropských struktur v oblasti obrany a ochrany. Pro účely jmenovaného protokolu jsou definovány čtyři základní pojmy:

- Civilní ochrana: plní humanitární úkoly, čímž chrání civilní obyvatelstvo před hrozícím nebezpečím. Pomáhá odstranit účinky nepřátelských akcí nebo pohrom a vytváří podmínky pro přežití.

Těmito úkoly jsou:

1. hlásná služba,
2. evakuace,
3. zatemňování,
4. záchranné práce,
5. boj s požáry a další.

- Organizace civilní ochrany: jednotky a instituce, které jsou zmocněny příslušnými orgány k plnění výše uvedených úkolů.

- Personál organizací civilní ochrany: personál, který plní výše uvedené úkoly nebo personál, který je určen k řízení těchto organizací.

- Materiál organizací civilní ochrany: zařízení, zásoby a přepravní prostředky používané organizacemi k plnění úkolů.

Základní složky IZS a jeho struktura

Hlavními a základními složkami Integrovaného záchranného systému jsou:

- Hasičský záchranný sbor České republiky,
- jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany,
- Zdravotnická záchranná služba,
- Policie České republiky.

Hasičský záchranný sbor České republiky (HZS ČR)

HZS ČR byl zřízen zákonem č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky. Hlavním úkolem HZS ČR je chránit životy a zdraví obyvatel před požáry a poskytovat účinnou pomoc při mimořádných událostech. ³⁴ „... HZS ČR je tvořen generálním ředitelstvím HZS ČR (GŘ HZS ČR), které je součástí Ministerstva vnitra, a hasičskými záchrannými sbory krajů. Součástí GŘ HZS ČR je ústřední operační a informační středisko a součástí hasičského záchranného sboru kraje (HZS kraje) krajské operační a informační středisko. GŘ HZS ČR řídí vzdělávací, technická a účelová zařízení HZS ČR.“ GŘ HZS ČR plní v oblasti IZS tyto úkoly:

- stanovuje zásady pro společnou činnost jednotek požární ochrany a složek IZS při mimořádných událostech v rámci strategického a taktického řízení záchranných a likvidačních prací v IZS,
- organizuje a kontroluje výkon služby v operačním řízení jednotek požární ochrany,
- sleduje a vyhodnocuje dokumenty o zásazích jednotek požární ochrany a v IZS atd..

Zdravotnická záchranná služba (ZZS)

Zdravotnická záchranná služba je tvořena čtrnácti územními středisky ZZS s právní subjektivitou. Tato střediska pokrývají území všech krajů a hl. m. Prahy. Jejich součástmi jsou okresní střediska ZZS. ZZS má nezastupitelnou roli ve zdravotnictví v bezpečnostním systému státu. ZZS je finančně soběstačná. Náklady na výkon své činnosti se hradí a pokrývají z plateb pojišťovny. Ne vždy však platby pojišťoven pokryjí celkové náklady, což je známé z praxe, a tak je odkázána na prostředky od svého zřizovatele. Finanční prostředky získává také formou darů od fyzických a právnických osob. Z toho vyplývá, že ZZS je zároveň příspěvkovou organizací. Posláním ZZS je poskytování odborné neodkladné přednemocniční péče. Základním

³⁴ Balabán, M., Duchek, J., Stejskal, L. *Kapitoly o bezpečnosti*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1440-3.S. 48.

principem činnosti je provedení maxima možných dostupných lékařských výkonů na místě nehody a před hospitalizací.

Zdravotnická záchranná služba zajišťuje nepřetržitý kvalifikovaný příjem tísňových volání, jejich zpracování a vyhodnocení a dle toho zajišťuje adekvátní zdravotnickou pomoc.

„... Zásah provádějí následující výjezdové skupiny:

- *rychlá lékařská pomoc (RLP) v minimálním složení lékař, střední zdravotnický pracovník a řidič-záchranář,*
- *rychlá zdravotnická pomoc (RZP) v minimálním složení střední zdravotnický pracovník a řidič-záchranář,*
- *letecká záchranná služba ve složení pilot, lékař a střední zdravotnický pracovník,*
- *lékařská služba první pomoci (LSPP) ve složení lékař a řidič-záchranář,*
- *doprava raněných, nemocných a rodiček (DRNR).“³⁵*

Policie České republiky (PČR)

Problematiku IZS mají ve své pracovní náplni pevné organizační struktury PČR. Činnost PČR v rámci IZS je soustředěna na problematiku krizového řízení, civilní ochranu a civilní nouzové plánování a vychází z tzv. krizové legislativy.³⁶ „ ... V rámci systému IZS provádí Policie ČR při mimořádných událostech především tuto činnost:

- *uzavírání zájmových prostorů a regulaci vstupu a opuštění těchto prostor*
- *regulaci dopravy v prostoru mimořádné události*
- *šetření okolností vzniku mimořádné situace k objasnění příčin jejího vzniku*

³⁵ PROCHÁZKOVÁ, D. *Bezpečnost a krizové řízení*. 1. vydání. Praha: Police history, 2006. ISBN 80-86477-35-5. S. 228.

³⁶ Balabán, M., Duchek, J., Stejskal, L. *Kapitoly o bezpečnosti*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1440-3. S. 189.

- *plnění úkolů, souvisejících s identifikací zemřelých*
- *řešení ochrany a zabezpečení movitého a nemovitého majetku*
- *eliminaci kriminální činnosti při vzniku mimořádné situace*
- *plnění dalších úkolů podle pokynu velitele zásahu nebo řídicí složky IZS“*

Ostatní složky IZS

Dalšími složkami, které poskytují pomoc při mimořádných událostech, jsou:

- vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil
- ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory
- ostatní záchranné sbory
- orgány ochrany veřejného zdraví
- havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby
- zařízení civilní ochrany
- neziskové organizace a sdružení občanů

7.9 Bezpečnostní informační služba (BIS)

Bezpečnostní informační služba je civilní kontrarozvědnou zpravodajskou službou. Její příjmy a výdaje tvoří samostatnou kapitolu státního rozpočtu. Ředitele BIS jmenuje a odvolává vláda. „Šéfem“ BIS je kolektivní těleso v počtu 15-19 členů vlády.

„ ...*Bezpečnostní informační služba zabezpečuje informace o:*

- *záměrech a činnostech namířených proti demokratickým základům, svrchovanosti a územní celistvosti ČR,*
- *zpravodajských službách cizí moci,*
- *činnostech ohrožujících ochranu utajovaných informací,*
- *činnostech jejichž důsledky mohou ohrozit bezpečnost nebo významné ekonomické zájmy ČR,*
- *organizovaném zločinu a terorismu.*“³⁷

BIS je zpravodajskou službou s vnitřní působností, která nemá žádné tzv. výkonné pravomoci. Operativní pracovníci nesmějí zatknout, vyslýchat, konat domovní prohlídky atd. Tyto úkoly jsou vyhrazené pouze policii.³⁸ „...*Ve světovém kontextu náleží Česko mezi země, jež zvolily model úplné odluky činnosti kontrarozvědky od represivních pravomocí a trestněprocesních aktivit; podobně je tomu např. ve Velké Británii, Německu, Slovensku a Nizozemsku.*

Specifickými prostředky získávání informací se rozumějí zpravodajské prostředky a využívání služeb osob jednajících ve prospěch BIS.

Zpravodajskými prostředky jsou (§ 7):

- *zpravodajská technika,*
- *krycí prostředky a krycí doklady,*
- *sledování.*“

³⁷ Balabán, M., Duchek, J., Stejskal, L. *Kapitoly o bezpečnosti*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1440-3. S.224

³⁸ Balabán, M., Duchek, J., Stejskal, L. *Kapitoly o bezpečnosti*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1440-3. S.225.

8. Srovnání ruského a českého bezpečnostního systému

V této kapitole se zabývám srovnáním bezpečnostního systému obou států téměř od počátku 20. století.

V Rusku po VŘSR je nastolen tzv. komunistický režim, kdy bolševici pod vedením V. I. Lenina a později J. V. Stalina vytváří diktátorský stát, ve kterém neexistuje opozice. V tomto období bezpečnostní systém byl jednostranný, tzn., že lidé i členové bezpečnostních složek, kteří nesouhlasili s komunistickým režimem, byli podrobena rozsáhlým čistkám, které vedly i k fyzickým likvidacím, a to i ve vědeckých, kulturních a diplomatických složkách.

Československá republika, založená v roce 1918 se pod vedením prezidenta T. G. Masaryka vydává na cestu demokracie, kdy se v tomto směru utváří i její politika, hospodářství a bezpečnostní prostředí. Armáda a policie v tomto období se orientují na obranu svého státu, vojenskou ostrahu státních hranic, zdokonalování jednotek četnictva, které měly bránit práva občanů nově vznikajícího demokratického státu.

Velkou změnou v ruské historii bylo napadení SSSR 22. 6. 1941 německou armádou. Toto období 2. světové války bylo pro ruskou armádu velmi kruté. V bitvách u Moskvy, Stalingradu a dalších došlo i přes statečnost ruských vojáků k velkým ztrátám na životech. Ruská armáda se dokázala postavit vojenským složkám fašistického Německa, které úspěšně porazila a zároveň pomohla osvobodit ostatní napadené evropské státy včetně Československé republiky.

V období těsně před 2. světovou válkou, kdy je Československá republika donucena vydat své území bez obrany, vzniká 15. 3. 1939 pod nátlakem německé fašistické armády Protektorát Čechy a Morava. Slovensko se pod tlakem Hitlera osamostatnilo a vznikla Slovenská republika. Česká armáda a policie jsou donuceny spolupracovat s fašisty. Po atentátu na Heydricha prochází obyvatelstvo země těžkým obdobím, kdy je mnoho lidí popraveno nebo posláno do koncentračních táborů. Zlom přichází až v roce 1945, kdy 5. května začíná Pražské povstání a 9. května 1945 vstupuje do Prahy sovětská Rudá armáda, která spolu s americkou armádou osvobozuje Čechy od nacistického vojska.

Dalším srovnávaným obdobím je zlom po 2. světové válce. Dá se říci, že v tomto období se ruský a český bezpečnostní systém shoduje a to z důvodu vzniku socialistického Československa po vzoru SSSR.

V Československu vzniká po 2. světové válce komunistická strana pod vedením Klementa Gottwalda, která přebírá sovětský politický systém. Většina občanů i z důvodu úcty k osvoboditelům a vidiny lepšího způsobu života podporuje komunistickou stranu. V Československu dochází v roce 1948 ke znárodnění majetku. Vzniká vláda jedné strany a to strany komunistické. Bezpečnostní systém v tomto období je formován pod vlivem komunistů. Policie, nazývaná Sborem veřejné bezpečnosti, pevně dohlíží na dodržování komunistických zásad, vznikají Lidové milice, které chrání socialistický majetek a úzce spolupracují s komunistickou stranou. Práva občanů v ČSSR jsou omezena a pevně strážena proti ohrožování komunistického systému. SSSR spolu s ČSSR a ostatními socialistickými státy zakládá Smlouvu o přátelství a vzájemné pomoci, tzv. Varšavskou smlouvu. Armády zemí spojených ve Varšavské smlouvě jsou podrobeny rozsáhlým mezinárodním cvičením, ve kterých jsou cvičeny k obraně zemí socialistického bloku proti napadení vojsky západního bloku. Toto období je nazýváno Studenou válkou, kdy na jedné straně stojí vojska Varšavské smlouvy a na straně druhé vojska NATO.

Ve stejném duchu funguje bezpečnostní systém SSSR, který má být pro ČSSR příkladem, a ČSSR proto přebírá jeho systém. Ruská armáda je podporována vládou ve vývoji nových zbraňových systémů, vědci pracují na kosmickém programu, ale zároveň i na vývoji atomových zbraní.

Práva občanů jsou omezována milicí a jednotkami KGB, které potlačovaly politickou opozici. Nespokojenost občanů vzrůstá i v ekonomickém směru, neustále se prohlubuje rozdíl v ekonomické politice mezi východním a západním blokem. S novými myšlenkami přestavby ekonomiky SSSR i zemí východního bloku přichází M. S. Gorbačov. Razil i nový ráz vojenské politiky, která nemá sloužit k útoku, ale k obraně. Přebírat v tomto způsobu myšlení byl zrealizován roku 1987, kdy došlo k podpisu smlouvy o likvidaci zbraní středního doletu a postupnému stažení vojsk zemí sovětské armády ze zemí sovětského bloku. Tímto krokem se zdálo, že dojde k větší důvěře a bezpečnosti ve světě. Snaha Gorbačova o přestavbu ekonomického systému nevedla k vzestupu, naopak se prohlubovala hospodářská krize. Tím se urychlil rozpad Sovětského svazu.

V ČSSR také pod vlivem nespokojenosti občanů s politickou situací a s vládou jedné strany, která nedržela krok s vývojem vyspělých kapitalistických zemí vrcholí demonstrace hlavně mladých lidí a studentů tzv. sametovou revolucí, kdy se

komunistická vláda vzdává bez boje své moci. A po čtyřiceti letech totalitního režimu se český národ vrací k demokracii.

Roku 1989 se mění politická situace v České republice a s nástupem demokracie přichází nový bezpečnostní systém. Česká armáda, která má své historické tradice, se bez problémů transformovala na armádu demokratickou. Důležitým mezníkem bylo vystoupení ČR z Varšavské smlouvy spojené s odchodem sovětských vojsk z našeho území. Mírové počty vojáků se snižují, na limity se dostává i bojová technika a cílem se stává rovnoměrné rozmístění vojsk po celém státu. Roku 1999 vstupuje Česká republika do NATO a armáda prochází velkou modernizací a profesionalizací. Velkými změnami a novým pojetím práce prochází Policie ČR. Policisté jsou při své činnosti vázáni principy demokratické společnosti. Tato modernizace a snaha o profesionalitu se týká i ostatních složek bezpečnostního systému České republiky.

Po rozpadu SSSR a vzniku Ruské federace byla ještě v 90. letech minulého století ruská armáda několikrát nasazena do bojů v Čečenské republice. Ekonomická krize, která vznikla v důsledku rozpadu SSSR, zasáhla i armádu a bezpečnostní systémy Ruské federace. Dramaticky poklesly počty vojenské techniky a armáda je jen zlomkem bývalé Rudé armády. Změnou pro Rusko v mnoha oblastech je nástup Vladimira Putina do čela státu. Za jeho působení je v Ruské federaci snaha o modernizaci a profesionalitu armády, policie a ostatních bezpečnostních složek. Podle nejnovějších informací je připravena největší modernizace armády, na kterou je určeno 22 bilionů rublů. Rusko se rovněž snaží najít společnou cestu k zachování míru a vybudování opravdového strategického partnerství s NATO. Evropa potřebuje mírový pakt, který by udělal tlustou čáru za obdobím „Studené války“, jelikož spolupráce může být vybudována pouze na bázi důvěry. Tento přístup předpokládá, že veškeré dohody se budou opírat o stejné zásady mezinárodního práva, zakotveného ve Stanovách OSN. Rusko je podle V. Putina připraveno k pokračování rovnoprávného, čestného a produktivního dialogu s partnery na základě respektování principů svrchovanosti práva a demokracie v mezinárodních záležitostech.

Závěr

V úvodní části je pozornost věnována historii Ruska od Velké říjnové socialistické revoluce, kdy se v tomto státě dostávají k moci komunisté. Ve vývoji Ruska není známa demokracie, jelikož po vládě cara nastupuje vláda jedné strany, a to strany komunistické pod vedením V. I. Lenina. Bezpečnostní prostředí Ruska v komunistickém režimu prolíná dlouhou historií až do roku 1991, kdy byla ukončena existence SSSR.

Československá republika, založená roku 1918 je od svého vzniku republikou demokratickou, která však nemá dlouhého trvání, neboť končí svou existenci rovněž s nástupem komunistické strany ČSSR. To se projevuje i v následných proměnách bezpečnostního systému státu.

Snažil jsem se seznámit s bezpečnostním systémem po 2. světové válce, kde jsou rozepsány jednotlivé ozbrojené složky, funkce policie a ostatních BS v obou státech. Srovnáním jsem došel k závěru, že v období vlády komunistů byly tyto systémy velmi podobné a ve vzájemné jednotě.

Se vznikem České republiky v roce 1993 a vznikem Ruské federace v roce 1991 se bezpečnostní systémy těchto států mírně rozcházejí. Česká republika vstupuje do mezinárodní organizace NATO, což se projevuje v novelizaci bezpečnostního systému a bezpečnostního prostředí. Ruská federace v počátcích svého vzniku prochází hlubokou krizí. Změnou je nástup nového prezidenta Vladimira Putina, který zavedl a ekonomicky podpořil modernizaci a profesionalismus bezpečnostního systému a snaží se o kvalitní zahraniční politiku, kde Ruská federace vystupuje jako demokratický stát, který podporuje mír ve světě.

Seznam použité literatury

Tištěné zdroje:

1. BALABÁN, M., DUCHEK, J., STEJSKAL, L. *Kapitoly o bezpečnosti*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2007. str. 428. ISBN 978-80-246-1440-3.
2. ČORNEJ, P. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*. 1. vyd. POKORNÝ, J. Praha, 2000, 94 s. ISBN 80-7252-026-1.
3. GREGOR, J., ŠAFRÁNKOVÁ, M. *Rusko členem EU? (historické, kulturní, geopolitické a socioekonomické aspekty)*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 138 s. ISBN 978-80-86708-93-5.
4. Macek, P., Filák, A.: *Základy policejné bezpečnostní činnosti*. Praha, Police History, 2004, 253 s. ISBN 80-86477-21-5.
5. MACEK, P. *Dějiny policie a četnictva II*. UHLÍŘ, L. Praha: Policie History, 1999, 230 s. ISBN 80-902670-0-9.
6. MACEK, P. *Dějiny policie a četnictva IV*. 1. vyd. UHLÍŘ, L. Praha: Police History, 2011, 291 s. ISBN 978-80-86477-55-8.
7. OLIVOVÁ, V. *Československá republika v letech 1918-1938*. 1. vyd. Praha: Scientia, spol. s.r.o., 1994, 85 s. ISBN 80-85827-64-6.
8. PIEKALKIEWICZ, J. *Bitva o Moskvu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, s.r.o., 2004, 293 s. ISBN 80-206-0729-3.
9. PROCHÁZKOVÁ, D. *Bezpečnost a krizové řízení*. 1. vyd. Praha: Police History, 2006, 255 s. ISBN 80-86477-35-5.

10. PROCHÁZKOVÁ, P. *Novinářka na divokém východě*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 183 s. ISBN 80-7178-261-0.
11. ŠVANKMAJER, M. a kol. *Dějiny Ruska : Dějiny státu*. Praha : NLN s.r.o., 1996. 558 s. ISBN 80-7106-216-2.
12. ULFKOTTE, U. *Válka v temnotách : Skutečná moc tajných služeb*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, k. s., 2007. 472 s. ISBN 978-80-249-0959-2.

Elektronické zdroje:

1. ČTK. Putinovské Rusko: válka v Čečensku a sílicí role Kremlu. In ČTK.. *České noviny*. [online]. 4. 5. 2012. [cit.2012-06-04]. Dostupné z WWW: [http://www.ceskenoviny.cz/svet/rusko_byvaly_ssr/zpravy/putinovske-rusko-
valka-v-cecensku-a-silici-role-kremlu/790294](http://www.ceskenoviny.cz/svet/rusko_byvaly_ssr/zpravy/putinovske-rusko-valka-v-cecensku-a-silici-role-kremlu/790294)
2. LARYŠ, M. Ruská milice se mění v policii, pouhá změna názvu však nepomůže. In Lidové noviny. *Lidovky*. [online]. 8. 3. 2011. [cit. 2012-06-24]. Dostupné z WWW: [http://www.lidovky.cz/ruska-milice-se-meni-v-policii-pouha-zmena-
nazvu-vsak-nepomuze-pbl-
/ln_zahranici.asp?c=A110308_203642_ln_zahranici_ter](http://www.lidovky.cz/ruska-milice-se-meni-v-policii-pouha-zmena-nazvu-vsak-nepomuze-pbl-
/ln_zahranici.asp?c=A110308_203642_ln_zahranici_ter)
3. ROVENSKÝ, J. Medvědév oznámil modernizaci ruské armády. In VLTAVA-LABE-PRESS. *Deník*. [online]. 17. 3. 2009. [cit. 2012-06-05]. Dostupné z WWW: http://www.denik.cz/ze_sveta/rusko_medvedev_armada20090317.html
4. Studená válka (1947-1991). In AbcRedakce. *Abchistory*. [online]. 4. 3. 2009. [cit. 2012. 05-21]. Dostupné z WWW: [http://www.abchistory.cz/dejiny-
studene-valky.htm](http://www.abchistory.cz/dejiny-studene-valky.htm).
5. TROUSILOVÁ, A. Státní bezpečnost. In Deník Právo. *Novinky*. [online]. 29. 1. 2010. [cit. 2012-06-23]. Dostupné z WWW: [http://tema.novinky.cz/statni-
bezpecnost](http://tema.novinky.cz/statni-bezpecnost)
6. VISINGR, L. Zařazování nové vojenské techniky do ozbrojených sil Ruské federace In Univerzita obrany. *Defence and strategy*. [online]. 12. 1. 2008, [cit. 2012-07-01]. Dostupné z WWW: [www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-
2-2007/clanky/zarazovani-nove-vojenske-techniky-do-ozbrojenych-sil-ruske-
federace.html](http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2007/clanky/zarazovani-nove-vojenske-techniky-do-ozbrojenych-sil-ruske-federace.html).

7. Zdrojový text na stránkách Bezpečnostní rady Ruské federace. Strategie národní bezpečnosti Ruské federace do roku 2020. In Občanské sdružení britské listy. *Blisty*. [online]. 15 .5. 2009. [cit. 2012-06-22]. Dostupné z WWW: <http://blisty.cz/art/46859.html>